

PRZEGLĄD WYBORCZY

*

Biuletyn informacyjny

11-12/2004

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego

ISSN 1507-983X

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego
00-902 Warszawa, ul. Wiejska 10

Opracowanie - Zespół w Krajowym Biurze Wyborczym
Bohdan Szcześniak
Alicja Kicińska
Marcin Lisiak
Redakcja - Kazimierz Wojciech Czaplicki, kierownik Biura

Skład komputerowy – Marcin Lisiak

Oddano do druku – 26 kwietnia 2005 r.

Przy wykorzystaniu informacji zawartych w „Przeglądzie wyborczym” Krajowe Biuro Wyborcze będzie wdzięczne za każdorazowe wskazanie źródła informacji.

Oficjalna strona Państwowej Komisji Wyborczej w Internecie

www.pkw.gov.pl

SPIS TREŚCI

Str.

* Posiedzenia Państwowej Komisji Wyborczej	5
*Wybory uzupełniające do Senatu RP:	5
- Obwieszczenie i sprawozdanie z wyborów w okręgu wyborczym nr 29 (Rybnik) przeprowadzonych w dniu 21 listopada 2004 r.	5
- zarządzenie wyborów w okręgu wyborczym nr 36 (Konin) na dzień 16 stycznia 2005 r.	11
- sprawozdania finansowe z wyborów w okręgu wyborczym nr 1 (Legnica) przeprowadzonych w dniu 11 lipca 2004 r.	12
*Wystąpienie do Marszałka Sejmu w sprawie okręgów wyborczych do Sejmu oraz zmian legislacyjnych w ustawach wyborczych: do Sejmu i do Senatu oraz Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	12
*Badanie sprawozdań finansowych partii politycznych i komitetów wyborczych:	16
- rozliczenie subwencji za 2003 r.	16
- sprawozdania z wyborów do Parlamentu Europejskiego	17
*Wytyczne, wyjaśnienia i opinie Państwowej Komisji Wyborczej:	17
- wybory ponowne Wójta i do Rady Gminy Nadarzyn oraz do Rady Powiatu Pruszkowskiego	17
- aktualizacja rejestru wyborców	23
- stosowanie przepisów ustawy o wyborze Prezydenta RP	29
- stanowisko w sprawie przepisów o referendum lokalnym	30
* Informacje prawne i orzecznictwo sądowe	32
* Wymiana doświadczeń z zagranicą	43

POSIEDZENIA PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

Państwowa Komisja Wyborcza odbyła 5 posiedzeń w dniach 15, 22, 29 listopada oraz 6 i 13 grudnia 2004 r.

* Zgodnie z art. 209 Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP w dniu 22 listopada 2004 r. Państwowa Komisja Wyborcza sporządziła i podała do publicznej wiadomości obwieszczenie o wynikach wyborów uzupełniających do Senatu przeprowadzonych w dniu 21 listopada 2004 r. w województwie śląskim w okręgu wyborczym nr 29. Obwieszczenie jest ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 254, poz. 2555 z dnia 30 listopada 2004 r.

Zgodnie z art. 212 tej ustawy, w dniu 29 listopada 2004 r. Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła i przekazała Sądowi Najwyższemu i Marszałkowi Senatu sprawozdanie z wyborów

Sprawozdanie z wyborów uzupełniających do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 listopada 2004 r. w województwie śląskim w okręgu wyborczym nr 29

I. Podstawa prawna przeprowadzenia wyborów.

Wybory zarządził Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej postanowieniem z dnia 13 września 2004 r. wyznaczając ich datę na niedzielę 21 listopada 2004 r. Postanowienie Prezydenta wraz z kalendarzem wyborczym zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 17 września 2004 r. Nr 204, poz. 2084.

Wybory odbyły się w województwie śląskim w okręgu wyborczym nr 29 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Rybniku. Wybierano jednego senatora. Wybory przeprowadzono na podstawie ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.) zwanej dalej Ordynacją wyborczą.

Obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 20 września 2004 r. informujące o zarządzeniu wyborów i terminach wykonania czynności wyborczych oraz o granicach okręgu wyborczego, liczbie wybieranych senatorów (1 senator) i siedzibie Okręgowej Komisji Wyborczej zostały podane do publicznej wiadomości na obszarze okręgu wyborczego przez rozplakatowanie, z zachowaniem terminu określonego kalendarzem wyborczym.

II. Komisje wyborcze i obwody głosowania.

Państwowa Komisja Wyborcza, na podstawie art. 44 ust. 1-3, art. 190 i 193 ust. 3 Ordynacji wyborczej, uchwałą z dnia 29 września 2004 r. powołała dla przeprowadzenia wyborów 8 – osobową Okręgową Komisję Wyborczą w Rybniku. W jej skład weszło 7 sędziów zgłoszo-

nych przez Ministra Sprawiedliwości, w tym: 3 sędziów Sądu Okręgowego w Gliwicach i 4 sędziów Sądów Rejonowych w Jastrzębiu Zdroju, Raciborzu i Rybniku oraz z urzędu, jako przewodniczący Komisji, Komisarz Wyborczy w Katowicach.

Z zachowaniem terminu ustalonego kalendarzem wyborczym wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast powołali 406 obwodowych komisji wyborczych, w skład których weszło 4318 wyborców.

III. Tworzenie komitetów wyborczych, zgłaszanie i rejestrowanie kandydatów na senatora.

1. Zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej (art. 96 ust. 2, art. 97 ust. 7, art. 98 ust. 4 i art. 194) kandydatów na senatora mogą zgłaszać komitety wyborcze partii politycznych, koalicyjne komitety wyborcze partii politycznych oraz komitety wyborcze wyborców, które w ustawowo określonym terminie zawiadomią Państwową Komisję Wyborczą o zamiarze udziału w wyborach oraz o utworzeniu komitetu wyborczego i uzyskają potwierdzenie przyjęcia zawiadomienia.

Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła (w kolejności zgłoszeń) zawiadomienia o utworzeniu 16 komitetów wyborczych:

Komitetu Wyborczego Polskiego Stronnictwa Ludowego,
Komitetu Wyborczego Liga Polskich Rodzin,
Komitetu Wyborczego Polskiej Partii Pracy,
Komitetu Wyborczego Wyborców „Bezpartyjny Ruch Społeczny”,
Komitetu Wyborczego Wyborców Czesława Sobierajskiego – „Chadecja Śląska”,
Komitetu Wyborczego Unii Wolności,
Komitetu Wyborczego Demokratycznej Partii Lewicy,
Komitetu Wyborczego Wyborców „Jedność Górn Śląska”,
Komitetu Wyborczego Wyborców „Lewica Razem”,
Komitetu Wyborczego Wyborców „Przeciw Korupcji”,
Komitetu Wyborczego Platformy Obywatelskiej Rzeczypospolitej Polskiej,
Komitetu Wyborczego Socjaldemokracji Polskiej,
Komitetu Wyborczego Wyborców Przyjaciół Szreka – Szlachetne Serce,
Komitetu Wyborczego Partii Centrum,
Komitetu Wyborczego Wyborców Ruch Demokracji Lokalnej,
Komitetu Wyborczego Prawo i Sprawiedliwość.

Zgodnie z art. 105 Ordynacji wyborczej, komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o przyjęciu zawiadomień został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 43, poz. 760 oraz

podany do publicznej wiadomości w dzienniku „Rzeczpospolita” i na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.

Państwowa Komisja Wyborcza uchwałą z dnia 5 października 2004 r. odmówiła przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Wyborczego Wyborców Konfederacja Ruch Obrony Bezrobotnych RP, ponieważ do zawiadomienia nie załączono wykazu co najmniej 1000 obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego. Na uchwałę tę pełnomocnik Komitetu Wyborczego wniósł skargę do Sądu Najwyższego, którą postanowieniem z dnia 12 października 2004 r. (sygn. akt III SW 47/04) Sąd Najwyższy oddalił.

Państwowa Komisja Wyborcza w toku badania wykazu podpisów obywateli popierających utworzenie wyżej wymienionego Komitetu Wyborczego Wyborców Konfederacja Ruch Obrony Bezrobotnych RP stwierdziła, że w znacznej ilości danych i podpisów zawartych w wykazie występują nieprawidłowości mogące wskazywać, iż umieszczone w nim zostały dane osób nieistniejących lub wpisanych bez ich wiedzy. Z tego powodu pismem z dnia 25 października 2004 r. Państwowa Komisja Wyborcza zawiadomiła Prokuratora Generalnego o podejrzeniu popełnienia przestępstwa polegającego na podrobieniu wykazu podpisów obywateli popierających utworzenie tego Komitetu.

2. Zgodnie z kalendarzem wyborczym, tj. do dnia 12 października 2004 r. Okręgowa Komisja Wyborcza w Rybniku przyjmowała od pełnomocników komitetów wyborczych zgłoszenia kandydatów na senatora do rejestracji i wobec spełnienia ustawowych warunków zarejestrowała 9 kandydatów na senatora, zgłoszonych przez następujące komitety wyborcze:

Komitet Wyborczy Unii Wolności,

Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość,

Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP,

Komitet Wyborczy Socjaldemokracji Polskiej,

Komitet Wyborczy Liga Polskich Rodzin,

Komitet Wyborczy Wyborców „Bezpartyjny Ruch Społeczny”,

Komitet Wyborczy Wyborów „Lewica Razem”,

Komitet Wyborczy Wyborców „Jedność Górnośląska”,

Komitet Wyborczy Wyborców Czesława Sobierajskiego – „Chadecja Śląska”.

Okręgowa Komisja Wyborcza odmówiła rejestracji 5 kandydatów na senatora, zgłoszonych przez: Komitet Wyborczy Wyborców Przyjaciół Szreka – Szlachetne Serce, Komitet Wyborczy Wyborców Ruch Demokracji Lokalnej, Komitet Wyborczy Wyborców „Przeciw Korupcji”, Komitet Wyborczy Partii Centrum, Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego. Dokonane przez te Komitety zgłoszenia kandydatów nie zostały poparte wymaganymi ustawowo podpisami 3000 wyborców, nie spełniały zatem warunku z art. 148 ust. 2 w związku z art. 196 ust. 1 Ordynacji wyborczej. Dwa komitety wyborcze: KWW

„Przeciw Korupcji” oraz KW Partii Centrum złożyły skargę do Sądu Okręgowego na odmowę rejestracji. Sąd Okręgowy w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku skargi te oddalił.

Pozostałe 2 komitety wyborcze, które deklarowały zamiar udziału w wyborach, tj.: KW Polskiej Partii Pracy i KW Ruch Demokratycznej Partii Lewicy nie zgłosiły kandydatów na senatora.

IV. Nadzór i pomoc Państwowej Komisji Wyborczej

Niezwłocznie po zarządzeniu wyborów Państwowa Komisja Wyborcza przekazała komisjom wyborczym i urzędom gmin, a także zamieściła w internecie, informację w sprawie wyborów uzupełniających zarządzonych na dzień 21 listopada 2004 r., w której przypomniła obowiązujące przepisy prawa i procedury wyborcze, w szczególności dotyczące biernego i czynnego prawa wyborczego, sporządzania spisu wyborców oraz zgłaszania i rejestrowania kandydatów na senatora, zasad prowadzenia kampanii wyborczej oraz gospodarki finansowej.

Państwowa Komisja Wyborcza przypomniła, iż prawo wybierania senatora w wyborach uzupełniających mają osoby posiadające obywatelstwo polskie, które najpóźniej w dniu głosowania kończą 18 lat oraz, że w urzędach gmin położonych na obszarze okręgu wyborczego nr 29 zostaną sporządzone spisy wyborców uprawnionych do udziału w głosowaniu.

Przypominając zasady zgłaszania kandydatów na senatora Państwowa Komisja Wyborcza podkreśliła, że zgłoszeń dokonuje się najpóźniej do dnia 12 października 2004 r. do godz. 24.00 do Okręgowej Komisji Wyborczej w Rybniku i mogą je dokonywać wyłącznie te komitety wyborcze, które uzyskały od Państwowej Komisji Wyborczej potwierdzenie przyjęcia zawiadomienia o ich udziale w wyborach; każdy komitet wyborczy może zgłosić w okręgu wyborczym tylko jednego kandydata na senatora; kandydatem na senatora może być obywatel polski, mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat; zgłoszenie kandydata musi być poparte podpisami co najmniej 3000 wyborców stale zamieszkałych w okręgu wyborczym.

Przypomniane zostały również ustawowo określone zasady prowadzenia przez komitety wyborcze kampanii wyborczej oraz gospodarki finansowej, w tym obowiązek pełnomocników komitetów wyborczych do przedłożenia Państwowej Komisji Wyborczej, w ciągu 3 miesięcy od dnia wyborów, sprawozdań wyborczych wraz z opiniami i raportami biegłego rewidenta o dochodach i wydatkach komitetu wyborczego.

Zgodnie z art. 114 ust. 3 Ordynacji wyborczej Państwowa Komisja Wyborcza podała także do publicznej wiadomości informację o liczbie wyborców ujętych w rejestrach wyborców stanowiącą podstawę do obliczenia limitu dopuszczalnych wydatków na kampanię wyborczą. Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej w tej sprawie został ogłoszony w Monitorze Pol-

skim z dnia 30 września 2004 r. 2004 r. Nr 40, poz. 710 oraz podany w dzienniku "Rzeczpospolita" i na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.

Zgodnie z uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 24 lutego 2003 r. - do zadań i trybu pracy Okręgowej Komisji Wyborczej w wyborach uzupełniających miały odpowiednie zastosowanie uchwały Państwowej Komisji Wyborczej: z dnia 2 sierpnia 2001r. w sprawie wytycznych dla okręgowych komisji wyborczych, dotyczących przyjmowania zgłoszeń i rejestracji okręgowych list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów w wyborach do Sejmu i do Senatu zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 25, poz. 429); z dnia 3 września 2001 r. w sprawie wytycznych dla okręgowych komisji wyborczych dotyczących trybu i zasad powoływania oraz zadań pełnomocników do sprawdzania zgodności arytmetycznej wyników głosowania w obwodzie w wyborach do Sejmu i do Senatu (M.P. Nr 30, poz. 504); z dnia 10 września 2001 r. w sprawie wytycznych dotyczących trybu i sposobu wykonywania przez okręgowe komisje wyborcze zadań związanych z ustaleniem wyników głosowania i wyników wyborów do Sejmu i do Senatu zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 31, poz. 521). Natomiast do zadań i organizacji pracy obwodowych komisji wyborczych - uchwała z dnia 10 marca 2003 r. w sprawie wytycznych dotyczących przygotowania i przeprowadzenia wyborów uzupełniających do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 15, poz. 218). Uchwałami Państwowej Komisji Wyborczej podjętymi w tym samym terminie (10 marca 2003 r.) ustalono: wzór karty do głosowania w wyborach uzupełniających do Senatu i wzór zaświadczenia dla mężów zaufania w tych wyborach.

V. Przebieg kampanii wyborczej:

Kampania wyborcza miała ograniczony charakter i w zasadzie była prowadzona wyłącznie w ramach przysługującego nieodpłatnie czasu antenowego w radiu i telewizji. Jeden z komitetów wyborczych odpłatnie rozpowszechniał ogłoszenia wyborcze w TVP – Oddział Katowice. Sporadycznie prowadzono agitację w formie ogłoszeń prasowych, nielicznych plakatów i billboardów. Bardziej intensywną kampanię obserwowano jedynie w mieście Rybniku, gdzie odbywały się bezpośrednie spotkania niektórych kandydatów oraz czołowych polityków partii politycznych z wyborcami; więcej było tu również plakatów wyborczych, ulotek, audycji w lokalnych rozgłośniach radiowych, itp. Ogólnie można stwierdzić spokojny przebieg kampanii wyborczej bez naruszeń przepisów Ordynacji wyborczej.

VI. Przebieg głosowania i ustalenie wyników wyborów.

W dniu głosowania lokale wyborcze były otwarte w godzinach określonych Ordynacją wyborczą, tj. od 6.00 do 20.00. Obwodowe komisje wyborcze otrzymały w terminie spisy wyborców, karty do głosowania i formularze protokołów głosowania.

W celu zapewnienia pomocy komisjom obwodowym i nadzorowania ich pracy oraz rozpatrywania ewentualnych skarg wyborców, w przeddzień i w dniu głosowania pełnione były dyżury w urzędach gmin, dyżury członków Okręgowej Komisji Wyborczej w Rybniku, a także członków Państwowej Komisji Wyborczej. Pytań ani skarg nie zgłoszono. Natomiast ze względu na trudne warunki atmosferyczne (burze śnieżne, wichury) jakie miały miejsce w dniach 20 i 21 listopada 2004 r. wystąpiły w niektórych miejscowościach przerwy w dostawie energii elektrycznej oraz w łączności telefonicznej; sytuacja taka miała miejsce m.in. w Godowie, Gorzycach, Krzyżanowicach, Nędzy, Ornontowicach, Raciborzu, Radlinie, Rybniku i Wyrach. Pomimo tych trudności lokale wyborcze zostały otwarte punktualnie i nie było przerw w głosowaniu. Do części komisji pracownicy urzędów gmin dostarczyli świece, lataraki i lampki górnicze. W przypadkach awarii sieci telefonicznej członkowie obwodowych komisji wyborczych korzystali zastępczo z prywatnych telefonów komórkowych. Do Okręgowej Komisji Wyborczej wpływały w przeddzień oraz w dniu głosowania informacje z miast i gmin o sytuacji w lokalach wyborczych. W godzinach popołudniowych 21 listopada br. przywrócono zasilanie w energię elektryczną w większości obwodów, najpóźniej – o godzinie 19.50. w Obwodowej Komisji Wyborczej nr 6 w Rybniku.

Frekwencja w wyborach była niska i wyniosła 3,06%. Najniższą frekwencję odnotowano w obwodach: nr 43 w Rybniku – 0,18% oraz nr 30 i 31 w Jastrzębiu Zdroju – 0,33% i 0,24%. Najliczniej uczestniczyli w głosowaniu mieszkańcy Łazisk Górnych (15%) i Orzesza (10,4%). Wysoką frekwencję odnotowano w odrębnych obwodach głosowania utworzonych w Domach Pomocy Społecznej: w Raciborzu w obwodzie nr 22 – 77,27% i obwodzie nr 27 – 45,59% oraz w Gorzycach w obwodzie nr 13 – 28,99%.

Mężowie zaufania byli obecni w 32 obwodowych komisjach wyborczych. Nie wnieśli uwag do pracy komisji obwodowych.

Okręgowa Komisja Wyborcza przystąpiła do przyjmowania protokołów głosowania od obwodowych komisji wyborczych o godz. 20.30. Nie stwierdzono błędów w sporządzonych przez komisje obwodowe protokołach. Pełnomocnicy komitetów wyborczych nie byli obecni.

Państwowa Komisja Wyborcza i Okręgowa Komisja Wyborcza nie otrzymały sygnałów o nieprawidłowościach związanych z przeprowadzeniem głosowania i ustaleniem jego wyników przez obwodowe komisje wyborcze. Jedynie w jednym obwodzie głosowania w Jastrzębiu Zdroju obwodowa komisja wydała osobie nieuprawnionej kartę do głosowania oraz przyjęła, złożone z inicjatywy tej osoby, oświadczenie o dokonany skreśleniu na karcie. Do Okręgowej Komisji Wyborczej wpłynął fax z Urzędu Miasta w Mikołowie zawierający oświadczenie mieszkanki Mikołowa, że w dniu wyborów otrzymała ona od znanej jej osoby SMS o treści: „Przypominam. Dziś wybory uzupełniające do Senatu. Zagłosuj na Ścierskiego. Przedzwoń do rodziny i przyjaciół.” Okręgowa Komisja Wyborcza po zapoznaniu się z tre-

ścią SMS-a zajęła stanowisko, że przesłanie w/w wiadomości nie stanowiło naruszenia ciszy wyborczej. Nie było bowiem żadnych informacji i sygnałów, że podobne SMS-y otrzymali inni wyborcy. Uznano zatem, że był to przypadek jednostkowy, tym bardziej że wiadomość została skierowana od osoby prywatnej do innej osoby prywatnej, która potrafiła zidentyfikować nadawcę.

W dniu 22 listopada 2004 r. Okręgowa Komisja Wyborcza w Rybniku przekazała Państwowej Komisji Wyborczej protokół wyników głosowania i wyników wyborów senatora w województwie śląskim w okręgu wyborczym nr 29.

Państwowa Komisja Wyborcza po otrzymaniu protokołu sprawdziła prawidłowość ustalonych wyników i w tym samym dniu, czyli 22 listopada 2004 r. sporządziła obwieszczenie o wynikach wyborów uzupełniających do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 listopada 2004 r. Wyniki wyborów Komisja podała do publicznej wiadomości, oraz przekazała obwieszczenie do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw RP. Obwieszczenie stanowi załącznik do niniejszego sprawozdania. Obwieszczenie zostało przekazane Marszałkowi Senatu.

Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie posiadanych dokumentów stwierdza, że nie są jej znane fakty, które mogą być podstawą kwestionowania ważności wyborów.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej: *Ferdynand Rymarz*

Zastępcy Przewodniczącego: *Jan Kacprzak, Stanisław Kosmal*

Członkowie: *Stefan Jaworski, Andrzej Kisielewicz, Andrzej Mączyński, Włodzimierz Ryms, Stanisław Zabłocki, Tadeusz Żyznowski*

* Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej postanowieniem z dnia 24 listopada 2004 r. zarządził na dzień 16 stycznia 2005 r. wybory uzupełniające do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w województwie wielkopolskim w okręgu wyborczym nr 36 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Koninie. Postanowienie jest ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 251, poz. 2508 z dnia 25 listopada 2004 r.

Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawową powinnością postanowienie o wyborach oraz informację o okręgu wyborczym, liczbie wybieranych senatorów(1 senator) i siedzibie okręgowej komisji wyborczej podała niezwłocznie do publicznej wiadomości, powołała Okręgową Komisję Wyborczą w Koninie, ogłosiła komunikat o liczbie wyborców ujętych w rejestrach wyborców (M. P. Nr 51, poz. 874) oraz przyjęła od 11 komitetów wyborczych zawiadomienia o zamiarze zgłoszenia kandydata na senatora. Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie przyjęcia zawiadomień został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 52, poz. 893.

- * Zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu Państwowa Komisja Wyborcza rozpatrzyła sprawozdania finansowe 9 komitetów wyborczych uczestniczących w przeprowadzonych w dniu 11 lipca 2004 r. wyborach uzupełniających do Senatu w okręgu wyborczym nr 1 w województwie dolnośląskim, tj. komitetów wyborczych partii politycznych: Ligi Polskich Rodzin, Polskiego Stronnictwa Ludowego, Unii Polityki Realnej, Sojuszu Lewicy Demokratycznej, Polskiej partii Narodowej, Polskiej Partii Pracy, Narodowego Odrodzenia Polski oraz 2 komitetów wyborczych wyborców: KWW Marcina Zawily i KWW Andrzeja Piesiaka.
- * Państwowa Komisja Wyborcza wykonując obowiązek przewidziany w art. 138 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu RP dokonała analizy zgodności liczby posłów wybieranych w poszczególnych okręgach wyborczych z ustawowo przewidzianymi zasadami i przedłożyła wnioski w tym zakresie Marszałkowi Sejmu (pismo: ZPOW-500-5/04 z dnia 16 listopada 2004 r.):

I. Państwowa Komisja Wyborcza, działając na podstawie art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zmianami), zwanej dalej „Ordynacją”, przedkłada wniosek w sprawie zmiany liczby posłów wybieranych w okręgach wyborczych.

Na podstawie danych z ewidencji ludności przekazanych Państwowej Komisji Wyborczej przez wójtów oraz burmistrzów i prezydentów miast w trybie § 10 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 marca 2004 r. w sprawie rejestru wyborców oraz trybu przekazywania przez Rzeczpospolitą Polską innym państwom członkowskim Unii Europejskiej danych zawartych w tym rejestrze (Dz. U. Nr 42, poz. 388) Komisja dokonała analizy zgodności liczby posłów wybieranych w okręgach wyborczych, określonej w załączniku nr 1 do Ordynacji, z zasadami wskazanymi w art. 137 ust. 1 tej ustawy.

Ustalono, iż liczba mieszkańców kraju (według stanu na 30 września 2004 r.) wynosi 38 087 081, a także ustalono liczbę mieszkańców w poszczególnych okręgach wyborczych do Sejmu (liczby te podano w zamieszczonym niżej zestawieniu). Norma przedstawicielstwa wynosi 82 798 mieszkańców na jeden mandat. Po podzieleniu liczb mieszkańców poszczególnych okręgów wyborczych przez normę przedstawicielstwa i dokonaniu zaokrągleń na zasadach art. 137 ust. 1 pkt 1 Ordynacji otrzymano liczbę 461 mandatów. Zgodnie z art. 137 ust. 1 pkt 2 powołanej ustawy, nadwyżkowy mandat należy odjąć w okręgu, w którym norma przedstawicielstwa obliczona dla okręgu wyborczego jest najmniejsza. Dotyczy to okręgu nr 2.

Ustalenie liczby posłów wybieranych w poszczególnych okręgach wyborczych przedstawia się następująco:

Okręg wyborczy		Obecna liczba mandatów	Liczba mieszkańców	Liczba mieszkańców okręgu / norma	Zaokrąglenie	Norma	Liczba mandatów odpowiadająca liczbie mieszkańców wg stanu na 30 IX 2004 r.	Różnica
Nr	Siedziba OKW							
1	Legnica	12	1 012 570	12,23	12	84 381	12	-
2	Wałbrzych	9	706 464	8,53	9	78 496	8	-1
3	Wrocław	14	1 167 447	14,10	14	83 389	14	-
4	Bydgoszcz	12	1 015 687	12,27	12	84 641	12	-
5	Toruń	13	1 060 347	12,81	13	81 565	13	-
6	Lublin	15	1 215 514	14,68	15	81 034	15	-
7	Chełm	12	1 004 644	12,13	12	83 720	12	-
8	Zielona Góra	12	1 011 327	12,21	12	84 277	12	-
9	Łódź	11	837 164	10,11	10	83 716	10	-1
10	Piotrków Trybunalski	9	750 743	9,07	9	83 416	9	-
11	Sieradz	12	991 466	11,97	12	82 622	12	-
12	Chrzanów	7	637 427	7,70	8	79 678	8	1
13	Kraków	14	1 114 441	13,46	13	85 726	13	-1
14	Nowy Sącz	9	767 498	9,27	9	85 278	9	-
15	Tarnów	8	708 667	8,56	9	78 741	9	1
16	Płock	10	854 992	10,33	10	85 499	10	-
17	Radom	9	739 484	8,93	9	82 165	9	-
18	Siedlce	12	964 314	11,65	12	80 360	12	-
19	Warszawa (miasto)	19	1 575 207	19,02	19	82 906	19	-
20	Warszawa (okręg)	10	903 705	10,91	11	82 155	11	1
21	Opole	13	1 039 341	12,55	13	79 949	13	-
22	Krosno	11	898 391	10,85	11	81 672	11	-
23	Rzeszów	15	1 226 963	14,82	15	81 798	15	-
24	Białystok	15	1 213 250	14,65	15	80 883	15	-
25	Gdańsk	12	1 023 414	12,36	12	85 285	12	-
26	Gdynia	14	1 155 279	13,95	14	82 520	14	-
27	Bielsko-Biała	9	747 984	9,03	9	83 109	9	-
28	Częstochowa	7	611 957	7,39	7	87 422	7	-
29	Gliwice	10	826 698	9,98	10	82 670	10	-
30	Rybnik	9	732 688	8,85	9	81 410	9	-
31	Katowice	13	1 027 685	12,41	12	85 640	12	-1
32	Sosnowiec	9	728 260	8,80	9	80 918	9	-
33	Kielce	16	1 316 521	15,90	16	82 283	16	-

Okręg wyborczy		Obecna liczba mandatów	Liczba mieszkańców	Liczba mieszkańców okręgu / norma	Zaokrąglenie	Norma	Liczba mandatów odpowiadająca liczbie mieszkańców wg stanu na 30 IX 2004 r.	Różnica
Nr	Siedziba OKW							
34	Elbląg	8	654 546	7,91	8	81 818	8	-
35	Olsztyn	9	801 154	9,68	10	80 115	10	1
36	Kalisz	12	998 091	12,05	12	83 174	12	-
37	Konin	9	772 754	9,33	9	85 862	9	-
38	Piła	9	766 820	9,26	9	85 202	9	-
39	Poznań	10	811 583	9,80	10	81 158	10	-
40	Koszalin	8	656 225	7,93	8	82 028	8	-
41	Szczecin	13	1 038 369	12,54	13	79 875	13	-
OGÓLEM		460	38 087 081	460,00	461		460	

Z powyższej analizy wynika, że w okręgach wyborczych nr 12, 15, 20 i 35 należy zwiększyć o 1 liczbę wybieranych posłów, natomiast w okręgach nr 2, 9, 13 i 31 tę liczbę należy zmniejszyć o 1.

II. Ponadto Państwowa Komisja Wyborcza uważa za celowe zasygnalizowanie konieczności podjęcia prac legislacyjnych w celu dokonania zmian w ustawie z dnia 12 kwietnia 2001 r. — Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.), ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. Nr 57, poz. 507 i Nr 85, poz. 782) oraz ustawie z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544 ze zm.). Potrzeba taka i zakres prac wynika z przewidzianej w przepisach prawa wyborczego możliwości jednoczesnego przeprowadzenia w 2005 r. wyborów do Sejmu i do Senatu i wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej lub wyborów i referendum ogólnokrajowego. Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej wskazane byłoby dokonanie w wyżej wymienionych ustawach zmian eliminujących m. in. niżej wymienione problemy:

- brak jest przepisów stanowiących, że w przypadku jednoczesnego przeprowadzania wyborów do Sejmu i do Senatu oraz wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej głosowanie przeprowadza się na podstawie tych samych spisów wyborców;
- występuje rozbieżność terminów składania wniosków o wpisanie do spisu wyborców w obwodach utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich w wyborach do Sejmu i do Senatu (a także w referendum ogólnokrajowym) oraz w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;

- występuje rozbieżność terminów podania do wiadomości publicznej informacji o numerach i granicach obwodów głosowania w wyborach do Sejmu i do Senatu, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz w referendum ogólnokrajowym;
- tylko przepisy ustawy o referendum ogólnokrajowym przewidują tworzenie w obwodów głosowania w domach studenckich. W przypadku przeprowadzania w jednym terminie referendum i wyborów powstanie w praktyce konieczność działania niezgodnego z przepisami jednej z ustaw;
- przepisy ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nie przewidują możliwości korzystania z urny pomocniczej w czasie głosowania w szpitalach i zakładach pomocy społecznej. Z urn takich można korzystać w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w referendum ogólnokrajowym;
- brak jest przepisów normujących kwestię lokali wyborczych przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
- występują istotne różnice w sposobie finansowania z budżetu państwa wyborów do Sejmu i do Senatu i referendum ogólnokrajowego oraz wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Będą one powodowały trudności organizacyjne, gdyż w przypadku połączonych wyborów finansowanie zadań wyborczych musi być wspólne;
- różne są zasady wyznaczania mężów zaufania w wyborach i w referendum ogólnokrajowym.

Państwowa Komisja Wyborcza zauważa jednocześnie, że niektóre przepisy ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej znacząco odbiegają od standardów przyjętych w pozostałych aktach prawa wyborczego. Szczególnie istotne wydają się rozbieżności dotyczące spraw:

- finansowania kampanii wyborczej, w tym określenia podmiotów, które mogą przekazywać komitetom wyborczym środki na prowadzenie kampanii wyborczej. W wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej kampanię wyborczą mogą finansować również osoby prawne i inne jednostki organizacyjne;
- zakazów ustawowych i przepisów karnych;
- zasad przedłużania terminów wpływających w dni wolne od pracy oraz doręczania skarg, odwołań i innych dokumentów;

- sposobu zastępczego wykonania zadań organów samorządu terytorialnego w przypadku niewykonania ich w terminie w sposób zgodny z prawem;
- oceny przez obwodowe komisje wyborcze wad kart do głosowania. W wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nie występuje pojęcie kart nieważnych.

Podjęcie prac nad dostosowaniem przepisów ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do rozwiązań przyjętych w innych ustawach wydaje się szczególnie pilne ze względu na to, że najwcześniejszy możliwy termin zarządzenia wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przypada już w maju 2005 r.

- * Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z przepisami ustawy o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 ze zmianami) rozpatrzyła i przyjęła informacje finansowe partii politycznych o otrzymanej z budżetu państwa subwencji i wydatkach poniesionych z subwencji w 2003 r. Subwencję otrzymało 10 partii politycznych i wszystkie przedłożyły Państwowej Komisji Wyborczej określone w ustawie informacje finansowe.

Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła bez zastrzeżeń informacje 6 partii: Stronnictwa Demokratycznego, Unii Wolności, Polskiego Stronnictwa Ludowego, Ligi Polskich Rodzin, Sojuszu Lewicy Demokratycznej, Prawa i Sprawiedliwości, zaś informacje 4 partii politycznych zostały przyjęte ze wskazaniem stwierdzonych uchybień: Krajowej Partii Emerytów i Rencistów, Partii Ludowo - Demokratycznej, Unii Pracy i Samoobrony Rzeczypospolitej Polskiej.

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o przyjętych informacjach został ogłoszonych w Monitorze Polskim Nr 45, poz. 783 z dnia 5 listopada 2004 r. Natomiast informacje o wysokości otrzymanej subwencji i poniesionych z niej wydatkach są ogłoszone w Monitorze Polskim Nr 25, poz. 429 z dnia 14 czerwca 2004 r.

- * Państwowa Komisja Wyborcza rozpatrzyła także sprawozdania partii politycznych za 2003 r. o źródłach pozyskanych przez nie środków finansowych oraz wpływach i wydatkach poniesionych ze środków Funduszu Wyborczego. Sprawozdania złożyło 60 partii politycznych, w tym 19 partii także z Funduszu Wyborczego.

Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła sprawozdania 48 partii politycznych: sprawozdania 43 partii bez zastrzeżeń, a 5 partii ze wskazaniem stwierdzonych uchybień. Sprawozdania 12 partii politycznych Państwowa Komisja Wyborcza odrzuciła ponieważ zostały sporządzone z naruszeniem przepisów ustawy skutkującym odrzuceniem sprawozdania (m. in. gromadzenie środków finansowych poza rachunkiem bankowym).

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach partii politycznych jest ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 45, poz. 784 z dnia 5 listopada

2004 r., zaś złożone Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdanie finansowe partii politycznych - w Monitorze Polskim Nr 25, poz. 430 z dnia 14 czerwca 2004 r.

- * Zgodnie z art. 93 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 25, poz. 219) pełnomocnicy finansowi komitetów wyborczych, które uczestniczyły w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego, są zobowiązani w terminie 4 miesięcy od dnia wyborów złożyć Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdanie finansowe o przychodach i wydatkach na wybory wraz z opiniami i raportami biegłych rewidentów.

W związku z wyborami posłów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonymi w dniu 13 czerwca 2004 r. obowiązek złożenia sprawozdań miało 31 komitetów wyborczych; Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała sprawozdania 30 komitetów; sprawozdania nie przedłożył jeden komitet wyborczy (KW Nowej Lewicy).

Zgodnie z art. 94 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego Państwowa Komisja Wyborcza ogłosiła sprawozdanie w Dzienniku Ustaw Nr 45, poz. 785 z dnia 5 listopada 2004 r.

- * Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 23 listopada 2004 r. (sygn. akt I Acz 1388/04) orzekł o nieważności wyborów przeprowadzonych w 2002 r. Wójta Gminy i do Rady Gminy w Nadarzynie oraz do Rady Powiatu Pruszkowskiego w okręgu wyborczym nr 3 i stwierdził wygaśnięcie mandatów wójta i radnych. Wykonując postanowienie Sądu Wojewoda Mazowiecki zgodnie z ustawową właściwością zarządził wybory ponowne na dzień 23 stycznia 2005 r.

Państwowa Komisja Wyborcza uchwałą z dnia 13 grudnia 2004 r. wydała wytyczne w sprawie przygotowania i przeprowadzenia tych wyborów dla komisarza wyborczego oraz terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych.

Wytyczne dla Komisarza Wyborczego w Warszawie, Powiatowej Komisji Wyborczej w Pruszkowie, Gminnej Komisji Wyborczej w Nadarzynie i obwodowych komisji wyborczych w Nadarzynie oraz w Michałowicach dotyczące przygotowania i przeprowadzenia wyborów ponownych Wójta Gminy Nadarzyn, wyborów do Rady Gminy Nadarzyn oraz wyborów do Rady Powiatu Pruszkowskiego w okręgu wyborczym nr 3, zarządzonych na dzień 23 stycznia 2005 r.

Wybory ponowne Wójta Gminy Nadarzyn, do Rady Gminy Nadarzyn oraz do Rady Powiatu Pruszkowskiego w okręgu wyborczym nr 3, zarządzone na dzień 23 stycznia 2005 r. w związku z postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 listopada 2004 r. (Sygn. akt I ACz 1388/04), przeprowadza się stosując:

- ustawę z dnia 16 lipca 1998 r. — Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547 oraz z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055 i Nr 167, poz. 1760),
- ustawę z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz. U. Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 214, poz. 1806 oraz z 2004 r. Nr 102, poz. 1055),
- wydane na podstawie powołanych ustaw akty wykonawcze,
- wytyczne Państwowej Komisji Wyborczej wydane na podstawie powołanych ustaw, z uwzględnieniem zmian wynikających z niniejszych wytycznych.

Wybory ponowne przeprowadzają komisje wyborcze powołane w związku z wyborami przeprowadzonymi w dniu 27 października 2002 r.

W wyborach uczestniczą komitety wyborcze, które uczestniczyły w wyborach unieważnionych.

I. Zadania Komisarza Wyborczego w Warszawie.

Komisarz Wyborczy w Warszawie:

- 1) poda do wiadomości publicznej komunikat o liczbie mieszkańców gminy Nadarzyn według stanu na dzień 31 grudnia 2003 r. (art. 24 ust. 6 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta);
- 2) zawiadomi komitety wyborcze uczestniczące w wyborach o zasadach finansowania kampanii wyborczej, w szczególności:
 - a) o zasadach wyliczenia limitu wydatków na kampanię wyborczą w wyborach do Rady Gminy Nadarzyn i do Rady Powiatu Pruszkowskiego (art. 83e ust. 2 i 3 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw), ze wskazaniem, iż liczba mandatów przypadających na okręg wyborczy nr 10 w wyborach do Rady Gminy Nadarzyn wynosi 1, oraz limitu wydatków na kampanię wyborczą w wyborach Wójta Gminy Nadarzyn (art. 24 ust. 6 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta), ze wskazaniem, iż limit wylicza się na podstawie liczby mieszkańców podanej komunikacie, o którym mowa w pkt 1,
 - b) o tym, że podstawą otwarcia rachunku bankowego przez komitet wyborczy jest dokument, o którym mowa w art. 83d ust. 1 Ordynacji, którym komitet posługiwał się w wyborach przeprowadzonych w dniu 27 października 2002 r.;

- 3) ustali, czy członkowie terytorialnych komisji wyborczych spełniają wymogi ustawowe oraz czy wyrażają gotowość wykonywania obowiązków członków komisji i w razie potrzeby dokona niezbędnych zmian w składach komisji. W tym celu Komisarz Wyborczy powiadomi przewodniczących terytorialnych komisji wyborczych o konieczności niezwłocznego zwołania posiedzeń komisji celem:
 - a) stwierdzenia, czy nie jest konieczne dokonanie w ich składach zmian związanych z ewentualnymi rezygnacjami z członkostwa,
 - b) przeprowadzenia szkolenia komisji,
 - c) wykonania zadań komisji związanych z przygotowaniem do przeprowadzenia wyborów;
- 4) zawiadomi osobę pełniącą funkcję Wójta Gminy Nadarzyn i Wójta Gminy Michałowice o konieczności ustalenia, czy członkowie obwodowych komisji wyborczych spełniają wymogi ustawowe oraz o konieczności wystąpienia do przewodniczących komisji obwodowych o zwołanie ich posiedzeń celem stwierdzenia, czy nie jest konieczne dokonanie w ich składach zmian związanych z ewentualnymi rezygnacjami z członkostwa oraz przeprowadzenia szkolenia komisji;

Zmian w składach terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych dokonuje się w trybie określonym w § 12 uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 sierpnia 2002 r. w sprawie sposobu zgłaszania kandydatów na członków komisji wyborczych, wzoru zgłoszenia oraz zasad powoływania terytorialnych komisji wyborczych i obwodowych komisji wyborczych w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady m. st. Warszawy i rad dzielnic w m. st. Warszawie (M. P. Nr 37, poz. 588 oraz z 2003 r. Nr 3, poz. 33);
- 5) skontroluje w ramach nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego prawidłowość sporządzenia:
 - a) przez Starostę Powiatu Pruszkowskiego — obwieszczenia o granicach i numerze okręgu wyborczego nr 3 oraz liczbie radnych wybieranych w okręgu,
 - b) przez osobę pełniącą funkcję Wójta Gminy Nadarzyn — obwieszczenia o granicach i numerach okręgów wyborczych oraz liczbie radnych wybieranych w okręgach, które powinno wskazywać, że w okręgu wyborczym nr 10 wybierany będzie 1 radny,

- c) przez osobę pełniącą funkcję wójta gminy Nadarzyn i przez Wójta Gminy Michałowice — obwieszczenia o granicach i numerach obwodów głosowania oraz o siedzibach obwodowych komisji wyborczych, w którym wymienione powinny być **wszystkie** obwody głosowania utworzone w wyborach przeprowadzonych w dniu 27 października 2002 r.

II. Zadania terytorialnych komisji wyborczych związane z przygotowaniem wyborów

Terytorialne komisje wyborcze:

- 1) sprawdzają, czy kandydaci umieszczeni na zarejestrowanych listach kandydatów oraz zarejestrowani kandydaci na wójta gminy Nadarzyn posiadają bierne prawo wyborcze (są ujęci w rejestrze wyborców) i w razie potrzeby podejmą uchwały o skreśleniu kandydatów z zarejestrowanych list (art. 110 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw) oraz o skreśleniu kandydatów na wójta z listy kandydatów (art. 12 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta);
- 2) zawiadomią komitety wyborcze uczestniczące w wyborach o konieczności aktualizacji danych kandydatów (nazwiska, imiona, miejsce zamieszkania), informując, że:
 - a) w wyborach uczestniczyć będą wszyscy kandydaci zgłoszeni w wyborach przeprowadzonych w dniu 27 października 2002 r., którzy nadal mają prawo wybieralności, o ile przed dniem wyborów nie wycofają zgody na kandydowanie, w związku z czym pełnomocnicy komitetów wyborczych winni skontaktować się z kandydatami w celu powiadomienia ich o tym, że nazwiska ich zostaną umieszczone na obwieszczeniach i kartach do głosowania, o ile nie wycofają zgody na kandydowanie (w wyborach będzie uczestniczyć również kandydat, który w wyborach przeprowadzonych w dniu 27 października 2002 r. został wybrany radnym gminy Nadarzyn, a następnie zrzekł się mandatu — o ile nie wycofa zgody na kandydowanie),
 - b) obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów oraz o zarejestrowanych kandydatach na wójta będą zawierały dane zawarte w dokumentach związanych z rejestracją list i kandydatów przed wyborami przeprowadzonymi w dniu 27 października 2002 r., z uwzględnieniem skreśleń z list i skreśleń kandydatów, o których mowa w pkt 1, aktualizacji wieku kandydatów na podstawie danych ewidencji ludności oraz z uwzględnieniem wniosków pełnomocników wyborczych o aktualizację danych, złożonych we wskazanym przez terytorialną komisję wyborczą terminie,

- 3) sporządzą obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów oraz o zarejestrowanych kandydatach na wójta w sposób opisany w pkt 2 lit. b; zmiany wynikające z wycofania zgody na kandydowanie lub informacji o zmianie danych kandydatów przekazanych po sporządzeniu obwieszczeń komisje podadzą do wiadomości wyborców w formie dodatkowych obwieszczeń,
- 4) ustalą treść kart do głosowania na podstawie danych zaktualizowanych w sposób opisany w pkt 3; informacja o sposobie głosowania zamieszczona na karcie do głosowania w wyborach do Rady Gminy Nadarzyn w okręgu wyborczym nr 10 wskazywać będzie, iż głosować można najwyżej na 1 kandydata, a postawienie znaku „x” w więcej niż 1 kratce lub niepostawienie znaku „x” w żadnej kratce powoduje nieważność głosu.

III. Zadania obwodowych komisji wyborczych.

Obwodowe komisje wyborcze przeprowadzą głosowanie i ustalą jego wyniki oraz sporządzą protokoły głosowania w obwodzie stosując wzory protokołów:

- a) w wyborach wójta gminy Nadarzyn — stanowiący załącznik nr 7 do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 2 września 2002 r. w sprawie ustalenia wzorów protokołów sporządzanych przez obwodowe komisje wyborcze, w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady m. st. Warszawy i rad dzielnic m. st. Warszawy oraz wójtów, burmistrzów, prezydentów miast (M. P. Nr 39, poz. 608),
- b) w wyborach do Rady Gminy Nadarzyn — stanowiący załącznik nr 1 do uchwały, o której mowa w lit. a, z tym, że obwodowe komisje wyborcze właściwe dla okręgu wyborczego nr 10 w pkt II.6a po wyrazie „mandatów” dopiszą wyrazy „do obsadzenia”,
- c) w wyborach do Rady Powiatu Pruszkowskiego — stanowiący załącznik nr 3 do uchwały, o której mowa w lit. a.

IV. Zadania terytorialnych komisji wyborczych związane z ustaleniem wyników głosowania i wyników wyborów

Gminna Komisja Wyborcza w Nadarzynie:

- 1) ustali wyniki głosowania i wyniki wyborów Wójta Gminy Nadarzyn oraz sporządzi protokół wyników głosowania i wyniku wyborów, stosując wzór protokołu stanowiący załącznik nr 9 do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 16 września 2002 r. w sprawie ustalenia wzorów protokołów i zestawień sporządzanych przez terytorialne komisje wyborcze oraz zaświadczeń o wyborze na radnego i o wyborze na wójta, burmistrza i prezydenta miasta, stosowane w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady miasta stołecznego Warszawy i rad dzielnic miasta stołecznego Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M. P. Nr 45, poz. 675);

- 2) ustali wyniki głosowania i wyniki wyborów do Rady Gminy Nadarzyn oraz sporządzi:
 - a) zestawienia wyników głosowania w okręgach wyborczych, stosując wzór zestawienia stanowiący załącznik nr 1 do uchwały, o której mowa w pkt 1, z tym, że w zestawieniu wyników głosowania w okręgu wyborczym nr 10 w pkt 4 ppkt 1 po wyrazie „mandatów” dopisze wyrazy „do obsadzenia”,
 - b) protokół z wyborów ponownych stosując wzór protokołu stanowiący załącznik nr 6 do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 6 stycznia 2003 r. w sprawie ustalenia wzorów urzędowych formularzy oraz druków wyborczych stosowanych w wyborach ponownych, uzupełniających, przedterminowych, wyborach nowych rad i w wyborach przedterminowych wójtów, burmistrzów i prezydentów miast oraz o zmianie uchwały w sprawie sposobu zgłaszania kandydatów na członków komisji wyborczych, wzoru zgłoszenia oraz zasad powoływania terytorialnych komisji wyborczych i obwodowych komisji wyborczych w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady m. st. Warszawy i rad dzielnic w m. st. Warszawie (M. P. Nr 3, poz. 33), z tym, że w pkt V protokołu Komisja zamieści informację o tym, że w okręgu wyborczym wybierany był 1 radny, bowiem tylko 1 mandat w tym okręgu był nieobsadzony, a 1 mandat został obsadzony w wyborach uzupełniających przeprowadzonych w dniu 11 maja 2003 r.

Powiatowa Komisja Wyborcza w Pruszkowie:

- 1) ustali wyniki głosowania w okręgu wyborczym nr 3 i wyniki wyborów w tym okręgu. W celu ustalenia, które listy kandydatów uczestniczą w podziale mandatów w okręgu nr 3 komisja ustali liczbę głosów ważnych oddanych ogółem na wszystkie listy kandydatów we wszystkich okręgach wyborczych (pkt III.1) oraz liczbę głosów stanowiącą 5% tej liczby (pkt III.2), biorąc pod uwagę wyniki głosowania w okręgu wyborczym nr 3 w wyborach ponownych oraz wyniki głosowania w pozostałych okręgach wyborczych w wyborach przeprowadzonych w dniu 27 października 2002 r.;
- 2) sporządzi:
 - a) zestawienie wyników głosowania w okręgu wyborczym nr 3, stosując wzór stanowiący załącznik nr 3 do uchwały, o której mowa wyżej w pkt 1 zadań Gminnej Komisji Wyborczej w Nadarzynie,
 - b) protokół z wyborów ponownych stosując wzór protokołu określony w załączniku nr 5 do uchwały, o której mowa w lit. a, z tym że w punkcie I protokołu Komisja wpisze „I. Wybory ponowne przeprowadzono w okręgu wyborczym nr 3, w którym wybierano 4 radnych.”,

3) do protokołu wyborów dołączy wyjaśnienie o wykonanych czynnościach obejmujące informację o tym, że wybory przeprowadzono wyłącznie w okręgu wyborczym nr 3, bowiem wyłącznie w tym okręgu zostały one unieważnione oraz że podziału mandatów dokonano wyłącznie w okręgu wyborczym nr 3, ustalając, które listy kandydatów uczestniczą w podziale mandatów w sposób opisany w pkt 1, bowiem orzekając o nieważności wyborów w tym okręgu Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdził wygaśnięcie mandatów radnych wybranych w tym okręgu, nie stwierdził zaś wygaśnięcia mandatów radnych wybranych w pozostałych okręgach wyborczych.

* W ramach sprawowanego nadzoru nad funkcjonowaniem instytucji rejestru wyborców Państwowa Komisja Wyborcza w wystąpieniu skierowanym do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast przypominała o zasadach prowadzenia i aktualizacji rejestru wyborców i potrzebie systematycznych działań w tym zakresie. Przekazała jednocześnie szczegółowe wyjaśnienia dotyczące prowadzenia rejestru i wpisywania doń obywateli polskich i obywateli Unii Europejskiej niebędących polskimi obywatelami (pismo: ZPOW-421-7/04 z dnia 6 grudnia 2004 r.).

Panie i Panowie
Wójtowie Gmin, Burmistrzowie
i Prezydenci Miast

Państwowa Komisja Wyborcza wykonując nadzór nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców, sprawowany na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.), stwierdza potrzebę podjęcia działań zapewniających aktualizację rejestru wyborców oraz podejmowanie – zgodnych z prawem - decyzji o wpisaniu wyborców do rejestru wyborców na ich wnioski – w trybie przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 marca 2004 r. w sprawie rejestru wyborców oraz trybu przekazywania przez Rzeczpospolitą Polską innym państwom członkowskim Unii Europejskiej danych zawartych w tym rejestrze (Dz. U. 42, poz. 388) Działania te są tym bardziej niezbędne, że w 2005 r. odbędą się wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a być może także zapowiadane referendum ogólnokrajowe w sprawie przyjęcia Konstytucji Unii Europejskiej. Niepokojące są też sygnały o przypadkach nadużywania przepisów umożliwiających wpisanie wyborcy do rejestru wyborców na jego wniosek, w trybie art. 12 ust. 2-4 Ordynacji wyborczej, pod wskazanym we wniosku adresem stałego zamieszkania.

W związku z tym oraz kierowanymi pytaniami Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśnia, że pojęcie „stałe zamieszkanie” użyte w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej

Polskiej należy odnieść do miejsca zamieszkania w rozumieniu art. 25 Kodeksu cywilnego. W świetle tego zaś przepisu miejscem stałego zamieszkania będzie miejscowość, w której dana osoba faktycznie przebywa z zamiarem stałego pobytu; jest zatem ono sprawą faktu i okoliczności świadczących, że w miejscu pobytu koncentrują się ważne interesy życiowe, majątkowe i inne danej osoby. Uznanie wskazanej miejscowości i adresu w niej za miejsce stałego zamieszkania następuje na podstawie wniosku wyborcy. Wprawdzie art. 13 ust. 1 Ordynacji wyborczej nie reguluje kwestii prowadzenia postępowania wyjaśniającego przed wydaniem decyzji o wpisaniu wyborcy do rejestru wyborców, to jednak przeprowadzenie takiego postępowania jest wskazane. Zakres postępowania wyjaśniającego powinien zaś wynikać z okoliczności sprawy.

Prawomocne decyzje wójta, burmistrza, prezydenta miasta o wpisaniu wyborcy do rejestru wyborców mogą być zawsze zmienione w trybie art. 15 Ordynacji wyborczej, czyli na podstawie reklamacji na nieprawidłowości w rejestrze wyborców, jeżeli zostanie wykazane, że decyzja jest nietrafna merytorycznie, gdyż była oparta na nieprawdziwych danych wskazanych we wniosku wyborcy lub udzielonych przez niego informacjach. Reklamację może wnieść każdy wyborca. Skłaniać to powinno do dokonania przeglądu wcześniej wydanych decyzji i sprawdzenia ich merytorycznej zasadności poprzez np. wizję lokalną zwłaszcza w tych przypadkach, które mogą budzić wątpliwości.

Państwowa Komisja Wyborcza zwraca się również do Pań i Panów Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Miast o spowodowanie przeglądu dokumentacji związanej z aktualizacją rejestru wyborców pod kątem sprawdzenia, czy o wszystkich przypadkach wpisania wyborców do rejestru na ich wniosek powiadomiono właściwe urzędy gmin oraz czy po otrzymaniu takich zawiadomień z innych urzędów gmin, wyborców których one dotyczyły skreślono z rejestru wyborców. Dotyczy to także uwzględniania w rejestrze wyborców zawiadomień z sądów o osobach pozbawionych prawa wybierania oraz o wygaśnięciu przyczyny pozbawienia tego prawa.

Warunkiem pełnej aktualizacji rejestru wyborców jest uprzednia aktualizacja ewidencji ludności i wyeliminowanie ewentualnych przypadków opóźnień w zameldowaniu osób na pobyt stały, wyłączenia z ewidencji ludności osób zmarłych oraz wyborców wymeldowanych „z urzędu” w trybie art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz.U. Nr 87, poz. 960 ze zm.) oraz uwzględnienie innych zmian dokonanych na podstawie przepisów o aktach stanu cywilnego lub ewidencji ludności. Towarzyszyć temu powinno sprawdzenie, czy miejscowy urząd stanu cywilnego powiadomił o wszystkich zgonach urzędy gmin, w których osoby zmarłe były zameldowane na pobyt stały.

Państwowa Komisja Wyborcza zwraca też uwagę na nowe rozwiązanie dotyczące rejestru wyborców, jakim jest jego podział na część A i B oraz wpisywanie na wniosek zain-

interesowanych w części B rejestru obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi stale zamieszkałych na obszarze gminy i uprawnionych do korzystania z praw wyborczych w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 11 ust. 7-9 Ordynacji wyborczej). Z uprawnienia tego - jak dotychczas - skorzystała niewielka liczba osób. Wpisanie do rejestru wyborców obywateli Unii Europejskiej stale zamieszkałych na obszarze gminy obecnie nie jest ograniczone czasowo, a zatem należałoby rozważyć celowość powiadomienia osób zainteresowanych o takiej możliwości.

Wpisanie obywateli Unii Europejskiej do rejestru wyborców oznacza, że osoby te w związku z art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 102, poz. 1055) począwszy od najbliższych wyborów powszechnych do rad gmin oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast nowej kadencji będą na podstawie art. 6a ust. 1 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw miały prawo wybierania organów samorządu gminy oraz prawo głosowania w referendach gminnych.

Państwowa Komisja Wyborcza przedstawiając niektóre tylko aspekty prowadzenia i aktualizacji rejestru wyborców liczy na osobiste zainteresowanie Pań i Panów Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Miast tą problematyką oraz spowodowanie działań zapewniających zgodne z prawem prowadzenie rejestru wyborców.

Jednocześnie Państwowa Komisja Wyborcza przesyła w celu udostępniania wyborcom „Wyjaśnienia w sprawie prowadzenia rejestru wyborców oraz wpisywania do rejestru wyborców obywateli polskich i obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi” (pismo: ZPOW-421-7/04 z dnia 6 grudnia 2004 r.).

Wyjaśnienia

Państwowej Komisji Wyborczej

w sprawie prowadzenia rejestru wyborców oraz wpisywania do rejestru wyborców obywateli polskich i obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi.

W każdej gminie (i mieście mającym status gminy) prowadzony jest stały rejestr wyborców obejmujący osoby stale zamieszkałe na obszarze gminy, którym przysługuje prawo wybierania.

Rejestr służy do sporządzania spisów wyborców dla wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej, dla wyborów do Sejmu i do Senatu, dla wyboru posłów do Parlamentu Europejskiego, dla wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, dla wyboru wójta, burmistrza, prezydenta miasta oraz do sporządzania spisu osób uprawnionych do udziału w referendum ogólnokrajowym oraz w referendum lokalnym.

Zasady i sposób prowadzenia rejestru wyborców określają przepisy Rozdziału 4 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 46, poz. 499, Nr 74, poz.786 i Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 14, poz. 128, Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188 i z 2004 r. Nr 25, poz. 219) i przepisy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 marca 2004 r. w sprawie rejestru wyborców oraz trybu przekazywania przez Rzeczpospolitą Polską innym państwom członkowskim Unii Europejskiej danych zawartych w tym rejestrze (Dz.U. Nr 42, poz. 388).

Do rejestru wyborców w części A przeznaczonej dla obywateli polskich są wpisywani:

- **z urzędu** – wyborcy będący obywatelami polskimi zameldowani na obszarze gminy na pobyt stały (art. 11 ust. 6 Ordynacji wyborczej),
- **na podstawie decyzji właściwego wójta, burmistrza, prezydenta miasta - wyborcy:**
 - a) stale zamieszkali na obszarze gminy bez zameldowania na pobyt stały, jeżeli złożą w urzędzie gminy wniosek, w którym podadzą swoje nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL, adres faktycznego stałego zamieszkania na obszarze gminy oraz adres ostatniego zameldowania na pobyt stały poza obszarem gminy (art. 12 ust. 2 Ordynacji wyborczej),
 - b) stale zamieszkali na obszarze gminy pod innym adresem aniżeli adres ich zameldowania na pobyt stały na obszarze tej gminy wpisywania są do rejestru wyborców pod adresem faktycznego stałego zamieszkania, jeżeli złożą w tej sprawie wniosek, w którym podadzą swoje nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL oraz adres faktycznego stałego zamieszkania i adres, pod którym są zameldowani na obszarze gminy na pobyt stały (art. 12 ust. 4 Ordynacji wyborczej),
 - c) wyborcy nigdzie niezamieszkali, przebywający stale na obszarze gminy, jeżeli złożą wniosek o wpisanie ich do rejestru wyborców podając swoje nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL oraz adres do korespondencji, który umożliwi ich ujęcie w spisie wyborców w konkretnym obwodzie głosowania oraz adres ostatniego zameldowania na pobyt stały (art. 12 ust. 3 i art. 13 ust. 1 Ordynacji wyborczej).

Wzór wniosku o wpisanie wyborcy do rejestru wyborców w części A stanowi załącznik nr 3 do powołanego wcześniej rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. **Druk wniosku można otrzymać w dziale ewidencji ludności urzędu gminy.** Wniesienie wniosku wolne jest od opłaty skarbowej.

Decyzję o wpisaniu lub odmowie wpisania wyborcy do rejestru wyborców wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje w terminie 3 dni od dnia wniesienia wniosku (art. 13 ust. 1 Ordynacji wyborczej). Powodem odmowy wpisania wyborcy do rejestru wyborców może być ustalenie, iż osoba faktycznie stale nie zamieszkuje (przebywa) na obszarze danej gminy. Stałe zamieszkanie oceniane jest w świetle art. 25 Kodeksu cywilnego, który stanowi, że „miejszem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu”. Ocena ta jest zatem oceną faktu zamieszkania i okoliczności sprawy świadczących, że w miejscu pobytu koncentrują się ważne interesy życiowe, majątkowe i inne danej osoby.

Na decyzję o odmowie wpisania wyborcy do rejestru wyborców służy skarga do sądu rejonowego. Skargę wnosi się za pośrednictwem wójta, burmistrza, prezydenta miasta, który wydał decyzję w terminie 3 dni od dnia doręczenia decyzji o odmowie wpisania do rejestru wyborców. Skarga wolna jest od opłat sądowych. Postanowienie sądu jest ostateczne i nie przysługuje od niego środek prawny (art. 13 ust. 3 i 4 Ordynacji wyborczej).

Wyborca wpisany w danej gminie do rejestru wyborców na własny wniosek, jest skreślany – z urzędu - z rejestru wyborców w miejscu zameldowania na pobyt stały, jeżeli zameldowanie to dotyczy innej gminy.

W związku z tym, w **wypadku powrotu i stałego zamieszkania pod adresem zameldowania na pobyt stały, wyborca powinien ten fakt zgłosić urzędowi gminy**, który zameldował go na pobyt stały. Zgłoszenie to spowoduje ponowne wpisanie wyborcy do rejestru wyborców w miejscu jego zameldowania na pobyt stały.

Każde stałe zamieszkanie wyborcy pod nowym adresem bez zameldowania na pobyt stały, aby został on ujęty w rejestrze wyborców wymaga ponownego złożenia wniosku o wpisanie do rejestru wyborców pod nowym adresem.

Zameldowanie na pobyt stały pod nowym adresem uwzględniane jest w rejestrze wyborców z urzędu, bez potrzeby składania wniosku.

Do rejestru wyborców w części B przeznaczonej dla obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi **wpisywani są na własny wniosek obywatele Unii Europejskiej stale zamieszkali w Polsce na obszarze gminy i uprawnieni na podstawie i w zakresie określonych w ustawach, do korzystania z praw wyborczych w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 11 ust. 7 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu).**

Wykaz państw członkowskich Unii Europejskiej, których obywatelom to prawo przysługuje zawiera kolumna 5, poz. 5 załącznika nr 7 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 marca 2004 r. w sprawie rejestru wyborców oraz trybu przekazywania

przez Rzeczpospolitą Polską innym państwom członkowskim Unii Europejskiej danych zawartych w tym rejestrze (Dz. U. Nr 42, poz. 388).

Uprawnienie do korzystania z praw wyborczych w Rzeczypospolitej Polskiej przez obywateli Unii Europejskiej wpisanych do rejestru wyborców w gminie na własny wniosek obejmuje:

- a) prawo wybierania posłów do Parlamentu Europejskiego, na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. Nr 25, poz. 219),
- b) prawo wybierania do rady gminy, na podstawie art. 6a ust. 2 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. - Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547 ze zm.), począwszy od wyborów powszechnych do rad gmin nowej kadencji (w 2006 r.), w związku z art. 1 pkt 3 i art. 8 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 102, poz. 1055),
- c) prawo wybierania wójta, burmistrza i prezydenta miasta, na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz. U. 113, poz. 984 ze zm.), począwszy od wyborów nowej kadencji (w 2006 r.).
- d) prawo udziału w referendum gminnym, na podstawie art. 3 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz. U. Nr 88, poz. 985 ze zm.), począwszy od nowej kadencji (2006 r.) rad gmin.

Wniosek o wpisanie do rejestru wyborców obywatel Unii Europejskiej, który wcześniej nie został wpisany do rejestru wyborców, wnosi do urzędu gminy właściwego ze względu na miejsce swojego stałego zamieszkania (art. 11 ust. 8 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu).

We wniosku obywatel Unii Europejskiej powinien podać nazwisko i imiona, imię ojca, datę urodzenia, obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, numer paszportu lub nazwę i numer innego dokumentu potwierdzającego tożsamość, adres faktycznego stałego zamieszkania na obszarze gminy; jeżeli adres ten różni się od adresu zameldowania na pobyt stały we wniosku należy podać także adres zameldowania na pobyt stały.

Do wniosku należy dołączyć kserokopię paszportu lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość oraz pisemną deklarację, w której dodatkowo podaje się numer i datę karty pobytu wydanej przez wojewodę, a także informację o adresie i nazwie miejscowości oraz okręgu wyborczego, w państwie pochodzenia, gdzie obywatel Unii Europejskiej umieszczony jest w rejestrze wyborców. Deklaracja powinna zawierać oświadczenie, że zainteresowany chce ko-

rzystać z praw wyborczych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i że nie jest pozbawiony praw wyborczych w kraju swojego pochodzenia.

Wzór wniosku i deklaracji określają załączniki nr 4 i nr 5 do powołanego rozporządzenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Druki wniosku i deklaracji można otrzymać w dziale ewidencji ludności urzędu gminy.

Wniesienie wniosku wolne jest od opłaty skarbowej.

- * Państwowa Komisja Wyborcza udzieliła wyjaśnień i opinii dotyczących stosowania przepisów ustaw wyborczych.
- W związku z treścią strony internetowej www.liwiuszilasz.pl oraz ulotek sygnowanych przez „Komitet Wyborczy Liwiusza Iłasza na Prezydenta RP – 2005”, zwróciła uwagę ich dysponentowi, że podjęcie działalności przez komitet wyborczy utworzony z zamiarem uczestnictwa w niezarządzonych jeszcze wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej jest przedwczesne, a niektóre działania opisane w tych materiałach mogą naruszać prawo.

Zgodnie z przepisami art. 76b ust. 1 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544 ze zm.) kampania wyborcza rozpoczyna się z dniem ogłoszenia postanowienia Marszałka Sejmu o wyborach. Wszelkie czynności wykonywane na podstawie przepisów powołanej ustawy, a w szczególności utworzenie komitetu wyborczego w celu zgłoszenia kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej, mogą być zatem wykonywane po zarządzeniu wyborów.

Zgodnie z art. 40e ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej komitet wyborczy nabywa osobowość prawną, w zakresie wykonywania zadań wynikających z ustawy, z dniem zarejestrowania przez Państwową Komisję Wyborczą. Czynności dokonane przez komitet wyborczy przed tym dniem nie wywołują zatem skutków prawnych określonych w ustawie. Ponadto, zgodnie z art. 84a ust. 2 ustawy komitet może pozyskiwać i wydatkować środki od dnia nabycia osobowości prawnej, naruszenie zaś tego przepisu jest podstawą do odrzucenia sprawozdania finansowego komitetu przez Państwową Komisję Wyborczą. Wydatkowanie środków komitetu z naruszeniem zasad określonych w art. 84a ust. 2 ustawy stanowi przestępstwo określone w art. 88g pkt 1 ustawy, zagrożone grzywną od 1.000 do 100.000 złotych.

Z podanych wyżej warunków finansowania komitetów wyborczych wynika, że po zarejestrowaniu komitetu wyborczego przez Państwową Komisję Wyborczą wydatki poniesione na agitację wyborczą dotyczącą osoby, która została następnie zgłoszona do zarejestrowania jako kandydat na Prezydenta Rzeczypospolitej, są wydatkami objętymi przepisami ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o finansowaniu kam-

panii wyborczej i podlegają rozliczeniu w sprawozdaniu wyborczym komitetu wyborczego, który zgłosił tego kandydata.

Państwowa Komisja Wyborcza zwróciła jednocześnie uwagę na to, że wykonywanie niektórych czynności przed zarządzeniem wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej może naruszać przepisy innych ustaw; w szczególności przepis art. 87 ust. 2 ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nie dotyczy zbiórek publicznych organizowanych przed dniem rozpoczęcia kampanii wyborczej, zatem organizowanie takiej zbiórki wymaga uzyskania stosownego zezwolenia.

- Państwowa Komisja Wyborcza zajęła i przekazała komisjom wyborczym następujące stanowisko w sprawie realizacji wzbudzających wątpliwości przepisów ustawy o referendum lokalnym (Dz. U. z 2000 r. Nr 88, poz. 985 ze zmianami).

I. Naczelny Sąd Administracyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 29 września 2004 r. (sygn. akt OSK 1117/04) oddalającego skargę kasacyjną od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 11 maja 2004 r. (sygn. akt II S.A./Kr 37/04) w sprawie ze skargi inicjatora referendum na postanowienie komisarza wyborczego o odrzuceniu wniosku mieszkańców o przeprowadzenie referendum lokalnego wyraził pogląd, iż komisarz wyborczy nie może odrzucić wniosku w sytuacji gdy część podpisów osób popierających inicjatywę przeprowadzenia referendum, decydująca o wymaganej ich ilości zawiera uchybienia usuwalne, po usunięciu których liczba podpisów będzie wystarczająca (mogą to być uchybienia w rodzaju np. niepełnego adresu, błędu w numerze PESEL i inne).

W omawianej sytuacji należy, zgodnie z art. 22 ust. 3 ustawy o referendum lokalnym wyznaczyć inicjatorowi czternastodniowy termin do usunięcia uchybień wniosku. Ich usunięcie polegać powinno na przedłożeniu komisarzowi wyborczemu przez inicjatora referendum prawidłowo złożonych podpisów przez osoby, których podpisy zostały zakwestionowane, w takiej liczbie, aby spełniony został warunek art. 4 pkt 1 powołanej ustawy.

II. W celu wykonania zadania określonego w art. 50 ust. 1 ustawy o referendum lokalnym komisarz wyborczy, po zarządzeniu referendum, może ustalić liczebność poszczególnych komisji oraz poinformować podmioty uprawnione do zgłoszenia kandydatów na członków komisji o liczbie kandydatów, których powinny one zgłosić. W przypadku zgłoszenia przez któryś z uprawnionych podmiotów kandydatów w liczbie mniejszej niż połowa składu komisji lub niezgłoszenia ich w ogóle, należy wezwać ten podmiot do zgłoszenia wymaganej liczby kandydatów w wyznaczonym terminie, a po jego bezskutecznym upływie skład komisji powinien być uzupełniony

do ustalonej wcześniej przez komisarza wyborczego liczby członków, przez powołanie wyborców niewskazanych przez uprawnione podmioty. Należy bowiem powołać komisję w składzie, w którym osoby wskazane przez jeden z uprawnionych podmiotów nie będą stanowić większości.

- III. Zgodnie z art. 11 ustawy o referendum lokalnym termin „inicjator referendum” oznacza jeden z podmiotów uprawnionych do wystąpienia z inicjatywą przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego. Pojęcie to nie obejmuje zatem rady gminy (miasta), która podjęła uchwałę o przeprowadzeniu referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w trybie art. 28a albo art. 28b ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.).

Jednakże należy zauważyć, że art. 50 ust. 1 ustawy o referendum lokalnym, zgodnie z którym komisarz wyborczy powołuje w skład gminnej (miejskiej) i obwodowych komisji do spraw referendum w równej liczbie osoby pisemnie wskazane przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) oraz inicjatora referendum, dotyczy każdego referendum gminnego, w tym także referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta), zarządzonego wskutek podjęcia przez radę gminy (miasta) uchwały o przeprowadzeniu referendum. Państwowa Komisja Wyborcza wyraża opinię, że w przypadku takiego referendum uprawnienie do wskazania kandydatów na członków komisji przysługuje wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) oraz radzie gminy (miasta). Te same podmioty należy uznać za uprawnione do zgłaszania mężów zaufania, o których mowa w art. 51 ustawy o referendum lokalnym.

Powyższe wyjaśnienie odnosi się wyłącznie do przepisów art. 50 ust. 1 i art. 51 ustawy o referendum lokalnym i jest związane z potrzebą rozstrzygnięcia kwestii w tych przepisach nieuregulowanych w przypadku referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) przeprowadzanego z inicjatywy rady gminy (miasta).

Nie ma natomiast w przypadku takiego referendum podstaw do zastosowania do rady gminy w całości przepisów ustawy dotyczących inicjatora referendum. Rada gminy może ustanowić pełnomocnika, o którym mowa w art. 12 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy, który byłby łącznikiem między radą a komisarzem wyborczym i gminną (miejską) komisją. Pełnomocnik taki nie mógłby jednak podejmować rozstrzygnięć za radę gminy.

- Wyjaśniając szczegółowe kwestie w sprawie stosowania art. 50 ust. 1 ustawy o referendum lokalnym Komisja wskazała, iż w przypadku referendum w sprawie odwołania rady gminy i wójta, zarządzonego na wniosek inicjatora referendum reprezentującego grupę wyborców, po uzgodnieniu liczebności komisji i powiadomieniu o tym inicjatora oraz ra-

dy i wójta, komisarz wyborczy powinien powołać w skład gminnej komisji do spraw referendum i obwodowych komisji do spraw referendum w równej liczbie osoby wskazane przez inicjatora referendum (1/2 składu komisji) oraz przez organ wykonawczy. W takiej jednak sytuacji zarówno wójtowi jak i radzie gminy przysługuje prawo wskazania osób w liczbie odpowiadającej po 1/4 składu komisji. Rada gminy może również upoważnić wójta do wskazania tych osób. Swoje stanowisko w sprawie rada gminy powinna wyrazić w drodze uchwały.

INFORMACJE PRAWNE I ORZECZNICTWO SĄDOWE

- * W Dzienniku Ustaw Nr 246, poz. 2466 z dnia 18 listopada 2004 r. została ogłoszona uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2004 r. potwierdzająca ważność wyborów uzupełniających do Senatu RP przeprowadzonych w dniu 12 września 2004 r. w województwie podkarpackim w okręgu wyborczym nr 22 i województwie śląskim w okręgach wyborczych nr 26, 30 i 31.
- * W Monitorze Polskim nr 45, poz. 782 z dnia 5 listopada 2004 r. jest ogłoszona uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 października 2004 r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia wzorów kart do głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady miasta stołecznego Warszawy i rad dzielnic w m. st. Warszawie oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.
- * W Monitorze Polskim Nr 51, poz. 872 z dnia 2 grudnia 2004 r. jest ogłoszona uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 29 listopada 2004 r. rozwiązująca okręgowe i obwodowe komisje wyborcze powołane dla przeprowadzenia w dniu 12 września 2004 r. wyborów uzupełniających do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.
- * W dniu 29 kwietnia 2004 r., zarządzeniem zastępczym nr 99/04 Wojewoda Małopolski stwierdził wygaśnięcie mandatu Burmistrza Miasta S. z powodu naruszenia zakazu łączenia mandatu z prowadzeniem działalności gospodarczej jako wspólnik - komandytariusz spółki komandytowej. Od tego zarządzenia zainteresowany wniósł odwołania do Sądu Okręgowego i następnie do Sądu Apelacyjnego, który to Sąd postanowieniem z dnia 21 października 2004 r. Sygn. akt I Acz 1360/04 orzekł, co następuje.

Sygn. akt I ACz 1360/04

POSTANOWIENIE

Dnia 21 października 2004 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie - Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Andrzej Struzik

Sędziowie: SA Marta Romańska

SO Hanna Nowicka de Poraj

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 21 października 2004 r. w Krakowie sprawy wywołanej odwołaniem S. L. od zarządzenia zastępczego Wojewody Małopolskiego nr 99/04 z 29 kwietnia 2004 r.

z udziałem Wojewody Małopolskiego i Komisarza Wyborczego w Nowym Sączu

na skutek zażalenia S. L.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 18 czerwca 2004 r. sygn. akt I Ns 18/04

postanawia: uchylić zaskarżone postanowienie i odwołanie odrzucić.

Uzasadnienie

S. L. złożył do Sądu Okręgowego w Krakowie odwołanie (zwane też pozwem) od zarządzenia zastępczego Wojewody Małopolskiego nr 99/04 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia jego mandatu jako Burmistrza Miasta S. L. wskazał, że zgłoszenie przez niego odwołania do sądu powszechnego od zarządzenia zastępczego Wojewody ... wynika wyłącznie z tego, iż Wojewoda ... - wskazał mu na taką drogę ochrony prawnej. Odwołujący się utrzymywał, że sąd powszechny nie może rozpoznawać odwołań od zarządzeń zastępczych organów nadzoru nad samorządem terytorialnym i wniósł w pierwszym rzędzie o odrzucenie odwołania, a gdyby Sąd Okręgowy podzielił pogląd Wojewody o dopuszczalności drogi postępowania przed sądem powszechnym w przedmiotowej sprawie, to domagał się uchylenia zarządzenia tymczasowego z uwagi na jego bezzasadność. Powód utrzymywał, że jego uczestnictwo w spółce komandytowej w charakterze komandytariusza nie może być postrzegane jako- prowadzenie działalności gospodarczej, jak przyjął Wojewoda ... - Odwołujący się twierdził, że skoro nie naruszył zakazu wynikającego z art. 4 pkt 6 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, to zarządzenie zastępcze nie jest zasadne, a niezależnie od tego - w ogóle nie powinno być wydane w sytuacji, gdy Rada Miasta ... podjęła uchwałę w przedmiocie jego mandatu, tylko że co do meritum nie taką, jakiej oczekiwał Wojewoda.

Wojewoda ... wniósł o oddalenie odwołania, przy zasądzeniu na jego rzecz kosztów postępowania. Wojewoda twierdził, że wydane przez niego zarządzenie zastępuje uchwałę rady gminy o wygaśnięciu mandatu burmistrza, a w razie podjęcia takiej uchwały burmistrz miałby otwartą drogę do odwołania się do sądu powszechnego (art. 27 ust. 1 w zw. z art. 1 ust. 1 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta). Ta regulacja stanowi *lex*

specialis w stosunku do art. 98a ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym, Wojewoda utrzymywał, że wydane przez niego zarządzenie zastępcze jest też merytorycznie uzasadnione, bowiem zakazy ustanowione w art. 4 pkt 6 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne trzeba rozumieć szeroko. Do stanowiska Wojewody przychylił się Komisarz Wyborczy w ... z tym, iż wskazał, że nie ma legitymacji do działania w przedmiotowej sprawie.

Postanowieniem z 18 czerwca 2004 r. Sąd Okręgowy w Krakowie odmówił odrzucenia odwołania i odwołanie to oddalił, odstępując od obciążania S. L. kosztami postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że S. L. jest Burmistrzem Prowadził działalność gospodarczą, gdy został wybrany na to stanowisko. Działalność tę zlikwidował, a swój majątek zaangażowany wcześniej w działalność gospodarczą wniósł do spółki komandytowej, którą zawiązał umową z 21 stycznia 2003 r. z córką i zięciem. Jedynym wspólnikiem komandytariuszem w tej spółce jest S. L., a z umowy wynika, że tylko komplementariusze mogą reprezentować spółkę i dokonywać czynności zarządu jej majątkiem. Przez pierwsze cztery lata S. L. miał być wyłączony od uczestniczenia w zyskach spółki.

Wojewoda ... 21 stycznia 2004 r., z odwołaniem się do art. 4 pkt 6 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne wezwał Radę Miasta ... o podjęcie uchwały o stwierdzeniu wygaśnięcia mandatu Burmistrza Miasta S. L. Rada Miasta ... na posiedzeniu 17 lutego 2004 r. podjęła uchwałę nr XV/153/04 o odmowie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu Burmistrza.

Wojewoda ... zarządzeniem zastępczym nr 99/04 z 29 kwietnia 2004 r. stwierdził wygaśnięcie mandatu Burmistrza Miasta ... S. L. z uwagi na naruszenie przez niego ustawowego zakazu łączenia mandatu z prowadzeniem działalności gospodarczej (art. 26 ust. 1 pkt 4 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta oraz art. 4 pkt 6 ustawy o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne).

Zdaniem Sądu Okręgowego, droga sądowa w przedmiotowej sprawie jest dopuszczalna. Krąg podmiotów uprawnionych do zaskarżania zarządzenia zastępczego wojewody także w przedmiocie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu burmistrza został w ustawie ograniczony jedynie do gminy, której interes prawny, uprawnienie albo kompetencja zostały naruszone rozstrzygnięciem nadzorczym (art. 98 ust. 3 w zw. z art. 98a ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym). Podmiot, którego zarządzenie zastępcze także dotyczy, a mianowicie burmistrz, może w takim przypadku poszukiwać ochrony prawnej przy wykorzystaniu innej drogi, a taką wskazują przepisy art. 26 i 27 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Zgodnie z art. 27 ust. 1 w zw. z art. 1 ust. 2 tej ustawy od

uchwały rady gminy stwierdzającej wygaśnięcie mandatu burmistrza, burmistrzowi, którego uchwała dotyczy, przysługuje odwołanie do właściwego sądu okręgowego w terminie siedmiu dni od dnia jej doręczenia. Skoro zarządzenie zastępcze wojewody, jako organu nadzoru nad samorządem terytorialnym, zastępuje uchwałę rady gminy o stwierdzeniu wygaśnięcia mandatu burmistrza, a burmistrz nie może tego zarządzenia zakwestionować na drodze postępowania przed sądem administracyjnym, to prawo do sądu w takiej sprawie winien on realizować przed sądem powszechnym. Dla uzasadnienia tego poglądu Sąd Okręgowy odwołał się też do art. 77 ust. 2 oraz 177 Konstytucji RP i wynikającego z tych przepisów domniemania kompetencji sądu powszechnego we wszystkich sprawach, które nie zostały zastrzeżone do właściwości innych sądów.

Zdaniem Sądu Okręgowego, zarządzenie zastępcze Wojewody ..., na tle którego doszło do sporu, nie narusza obowiązującego prawa. Podjęcie przez Radę Gminy ... uchwały odmawiającej stwierdzenia wygaśnięcia mandatu burmistrza, wbrew wezwaniu i ocenie organu nadzoru, stanowi podstawę do wydania zarządzenia zastępczego. Ustawa o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, zwana antykorupcyjną, ma zastosowanie także do burmistrzów miast. W ustawie zakazano prowadzenia działalności gospodarczej osobom pełniącym funkcje publiczne i to także takiej działalności, która miałaby być prowadzona wspólnie z innymi osobami. Pojęcie działalności gospodarczej nie jest jednolicie rozumiane w praktyce i nauce prawa, a przy jego objaśnianiu trzeba uwzględniać kontekst, w jakim zostało użyte. Celem wprowadzenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne było stworzenie warunków przeciwdziałających wykorzystaniu funkcji publicznych do osiągnięcia jakichkolwiek aktualnych lub przyszłych korzyści w szeroko rozumianej działalności gospodarczej. Ograniczenie to jest uzasadnione ważnym interesem publicznym. To, że komandytariusz spółki komandytowej nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu prawa działalności gospodarczej nie oznacza, że nie prowadzi on działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy antykorupcyjnej. Wniesienie kapitału do takiej spółki przez komandytariusza i prowadzenie spraw spółki przez komplementariusza są działaniami nastawionymi na stworzenie warunków do osiągnięcia najlepszych wyników gospodarczych przez obie kategorie współników. Komandytariusz ma prawo kontrolowania komplementariusza i wpływania na jego decyzje przekraczające zakres zwykłego zarządu. To, że odwołujący się pozbawił się czasowo możliwości realizowania tych uprawnień w spółce, którą założył, w niczym nie zmienia oceny jego aktywności w tej spółce komandytowej, jako działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy antykorupcyjnej.

Precedensowy charakter sprawy zadecydował o zastosowaniu przez Sąd Okręgowy art. 102 kpc, gdy idzie o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania.

Postanowienie Sądu Okręgowego z 18 czerwca 2004 r. zaskarżył S. L. Skarżący w pierwszym rzędzie zarzucił, że naruszenie przez Sąd Okręgowy przepisów proceduralnych wyznaczających przesłanki drogi postępowania cywilnego doprowadziło do wydania rozstrzygnięcia w sprawie, której rozpoznanie nie należało do drogi postępowania przed sądem powszechnym. Skarżący twierdził, że burmistrz nie potrzebuje własnej drogi ochrony sądowej, gdy uchwała rady miasta w przedmiocie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu jest dlań pomyślna, natomiast potrzebuje jej, gdy taka uchwała dla niego pomyślna nie jest. Zainteresowany ma możliwość brania udziału w postępowaniu sądowym wywołanym skargą gminy na zarządzenie zastępcze wojewody, a zatem może temu sądowi przedstawić swoje racje. Wątpliwym jest, czy wojewoda ma prawo wydania zarządzenia zastępczego w sytuacji - gdy na jego wezwanie rada gminy podejmuje uchwałę, tyle że odmienną w treści od oczekiwań organu nadzoru. Sądy powszechne w postępowaniu cywilnym nie rozpoznają wszystkich możliwych sporów lecz jedynie cywilne, a inne - tylko na mocy przepisu szczególnego. Sprawa stwierdzenia wygaśnięcia mandatu burmistrza cywilną bez wątplenia nie jest, a zatem sąd powszechny nie powinien jej rozpoznawać. Rozpoznanie tej sprawy *przez* sąd powszechny ogranicza przy tym uprawnienia gminy do kwestionowania zarządzenia zastępczego, które gmina winna zrealizować przez sąd administracyjny. Trudno zaakceptować stan, w którym to samo działanie administracji oceniane jest w trybie kontroli bezpośredniej w tym samym czasie przez sąd powszechny i administracyjny, a z taką sytuacją mamy do czynienia w przedmiotowej sprawie. Zarządzenie zastępcze nie jest tożsame z uchwałą stwierdzającą wygaśnięcie mandatu burmistrza, nie podlega ono doręczeniu burmistrzowi, a w tej sytuacji trudno, by mógł on w terminie złożyć odwołanie do sądu. Jeśli nawet wywodzić dopuszczalność drogi sądowej w sprawie z przepisów Konstytucji, to sprawa winna być rozpoznana w ogólnym trybie procesowym, a nie w jakimś postępowaniu szczególnym, jak to się stało w przedmiotowej sprawie.

Gdy idzie o merytoryczne przesłanki rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego, to skarżący zarzucił, że ustawa antykorupcyjna ogranicza zasadę wolności działalności gospodarczej, gdy idzie o niektóre osoby i formy aktywności. Zakazów wynikających z ustawy antykorupcyjnej nie można wyklądać rozszerzająco, jak to uczynił Sąd Okręgowy. Ustawa ta nakazuje powstrzymanie się od każdej aktywności, jeżeli istnieje podejrzenie o interesowność lub stronniczość, a posiadanie statusu komandytariusza nie jest przejawem wykonywania takich zajęć. Samo to, że celem działania spółki komandytowej jest osiągnięcie zysku nie wystarcza dla postawienia tezy, iż komandytariusz prowadzi działalność gospodarczą. W przedmiotowej sprawie S. L. oświadczeniem woli złożonym komplementariuszom pozbawił się uprawnień do udziału w zyskach spółki przez czas sprawowania funkcji burmistrza, a nadto uprawnień ze sfery nadzoru nad sprawami-spółki. *W* konsekwencji S. L. nie tylko *de iure* ale i *de facto* nie prowadzi działalności gospodarczej.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i odrzucenie odwołania względnie o jego zmianę i uchylenie zarządzenia zastępczego Wojewody ... - nr 99/04 z 29 kwietnia 2004 r.

W odpowiedzi na zażalenie, Wojewoda ... wniósł o jego oddalenie, jako bezzasadnego.

Sąd Apelacyjny miał na uwadze, co następuje:

1. Ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego nie są przez skarżącego kwestionowane, a i spór pomiędzy stronami dotyczy wykładni prawa, nie zaś faktów, które poprzedzały wydanie zarządzenia zastępczego Wojewody ... z 29 kwietnia 2004 r.. Dane o faktach przytoczonych przez Sąd pierwszej instancji, Sąd Apelacyjny uzupełnił w ten sposób, iż ustalił, że 25 czerwca 2004 r. Gmina złożyła skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie na zarządzenie zastępcze Wojewody ... nr 99/04 z 29 kwietnia 2004 r. Sprawa zarejestrowana została do sygnatury 111 S.A./Kr 537/04. Postanowieniem z 30 lipca 2004 r. postępowanie w tej sprawie zostało zawieszona. Zażalenie na postanowienie o zawieszeniu postępowania dotąd nie zostało rozpoznane.
2. Ocena zasadności zażalenia wymaga w pierwszej kolejności rozważenia problemu dopuszczalności drogi postępowania przed sądem powszechnym w sprawie odwołania Burmistrza Gminy - S. L. od zarządzenia zastępczego Wojewody ... stwierdzającego wygaśnięcie mandatu Burmistrza, a wydanego w sytuacji, gdy Rada Miasta odmówiła stwierdzenia wygaśnięcia mandatu Burmistrza.

Przepisy ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. Nr 106, poz. 679 ze zm.) wprowadzają m.in. zakaz prowadzenia działalności gospodarczej wspólnie z innymi osobami przez burmistrzów miast. W sytuacji gdy burmistrz miasta narusza ten zakaz, rada miasta obowiązana jest podjąć uchwałę o stwierdzeniu wygaśnięcia jego mandatu (art. 26 ust. 1 pkt 4 i ust. 2 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta, Dz. U. Nr 113, poz. 984 ze zm.).

Z art. 27 ust. 1 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta wynika że od uchwały rady gminy o wygaśnięciu mandatu burmistrzowi, którego uchwała dotyczy, przysługuje odwołanie do właściwego sądu okręgowego w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia mu uchwały. Rozpoznanie odwołania następuje przy odpowiednim zastosowaniu art. 60 i art. 61 ustawy z 16 lipca 1998 r. - Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. 2003, Nr 159, poz. 1547 ze zm.), a zatem według zasad stosowanych przy rozpoznawaniu protestów wyborczych.

Zgodnie z art. 98a ustawy o samorządzie gminnym, jeżeli właściwy organ gminy, wbrew obowiązki wynikającemu z art. 26 ust. 2 i 5 ustawy z 20 czerwca 2002 r. o bezpośred-

nim wyborze, wójta, burmistrza i prezydenta miasta w zakresie' dotyczącym wygaśnięcia mandatu burmistrza, nie podejmuje uchwały, nie odwołuje ze stanowiska, wojewoda zwraca organ gminy do podjęcia odpowiedniego aktu w terminie trzydziestu dni. W razie bezskutecznego upływu tego terminu wojewoda, po powiadomieniu ministra właściwego do spraw administracji publicznej, wydaje zarządzenie zastępcze.

Zarządzenie takie jest pewnym typem rozstrzygnięcia nadzorczego w stosunku do jednostki samorządu terytorialnego. Gdy idzie o kwestie związane z sądową kontrolą tego rodzaju rozstrzygnięć nadzorczych, to ustawodawca w ust. 3 art. 98a odesłał do odpowiedniego stosowania art. 98 ustawy o samorządzie gminnym.

Przepis art. 98 ust. 1 i 2 ustawy o samorządzie gminnym tworzy podstawę do zaskarżenia w postępowaniu sądowoadministracyjnym rozstrzygnięć organu nadzorczego dotyczących gminy lub organów związków i porozumień międzygminnych z powodu niezgodności z prawem w terminie trzydziestu dni od dnia ich doręczenia. Z ust. 3 art. 98 wynika, że do złożenia skargi uprawniona jest gmina lub związek międzygminny, których interes prawny, uprawnienie albo kompetencja zostały naruszone. Podstawą do wniesienia skargi jest natomiast uchwała lub zarządzenie organu, który podjął uchwałę lub zarządzenie albo którego dotyczy rozstrzygnięcie nadzorcze, a do postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1 i 2, stosuje się odpowiednio przepisy o zaskarżaniu do sądu administracyjnego decyzji w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej.

Trzeba zwrócić przy tym uwagę, że w ustawie z 30 sierpnia 2002 r. o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (p.s.a., Dz. U. Nr 153, poz. 1270, ze zm.) w wyliczeniu form działania administracji podlegających kontroli sądów administracyjnych ustawodawca wymienił „akty nadzoru nad działalnością organów jednostek samorządu terytorialnego” (art. 3 § 2 pkt 7), a rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody adresowane do gminy jest kategorią takich aktów nadzoru. Gdy idzie o legitymację warunkującą uzyskanie statusu skarżącego w postępowaniu sądowoadministracyjnym, to z art. 50 ust. 1 p.s.a. wynika, że ma ją każdy, kto w przeprowadzeniu tego postępowania ma interes prawny. W ustawie tej brak jest normy zawężającej legitymację skargową w odniesieniu do tej kategorii przedmiotów zaskarżenia, o których mowa w art. 3 § 2 pkt 7.

Stosunek przepisów ustawy o samorządzie gminnym dotyczących sądowej kontroli uchwał organów jednostek samorządu terytorialnego i rozstrzygnięć nadzorczych kierowanych do tych jednostek do przepisów ustawy o postępowaniu sądowoadministracyjnym nie jest jasny, ale w doktrynie i orzecznictwie właściwie powszechnie przyjmuje się, że uregulowania zawarte w ustawie o samorządzie gminnym, gdy idzie o przedmiot, przesłanki zaskarżenia oraz legitymację do wniesienia skargi mają charakter szczególny względem ustawy o samorządzie gminnym. Przy takim założeniu, skargi na rozstrzygnięcia nadzorcze, o jakich mowa w

art. 98 ustawy o samorządzie gminnym w istocie mogą wnieść tylko podmioty wymienione w art. 98 ust. 3 tej ustawy. Do zaskarżania zarządzeń zastępczych wydanych przez wojewodę na podstawie art. 98a ustawy o samorządzie gminnym art. 98 tej ustawy stosuje się odpowiednio.

3. Przyjmując, że w sprawie istnieje droga postępowania przed sądem powszechnym, Sąd Okręgowy odwołał się między innymi do art. 77 ust. 2 i 177 Konstytucji.

Artykuł 45 Konstytucji gwarantuje prawo do sądu każdemu podmiotowi, a w art. 77 ust. 2 Konstytucji ustawodawca zakazał zamykania drogi sądowej dla dochodzenia naruszonych wolności lub praw. Prawo do sądu w tym ujęciu ma charakter autonomiczny i powszechny, stanowi odrębne i niezależne od innych powiązań normatywnych prawo przysługujące jednostce w stosunku do państwa. Jest to publiczne prawo podmiotowe każdej osoby działającej w obrocie prawnym, a powołane przepisy Konstytucji tworzą podstawę roszczenia każdego podmiotu do państwa o stworzenie mu drogi postępowania przed sądem, na której zrealizuje prawo przewidziane przepisami Konstytucji (i umów międzynarodowych) w celu uzyskania ochrony własnych praw.

Artykuł 45 Konstytucji stanowi, że prawo do sądu winno być zrealizowane przed sądem "właściwym", a sąd "właściwy" w rozumieniu tego przepisu, to sąd możliwie najlepiej przygotowany do rozstrzygania sporów określonego rodzaju i specjalizujący się w ich rozstrzygnięciu. Nie jest zatem tak, by ustawodawca nie był w żaden sposób skrepowany przy wyznaczaniu kategorii spraw, które podlegać mogą rozstrzygnięciu przez poszczególne sądy i by mógł dowolnie kształtować ich zakresy zadań.

Z art. 177 Konstytucji wynika domniemanie drogi postępowania przed sądem powszechnym we wszystkich sprawach, które nie podlegają rozpoznaniu przez inne sądy sprawujące wymiar sprawiedliwości, a w konsekwencji jeśli jakiś podmiot nie jest w stanie zrealizować prawa do sądu w postępowaniu przed sądem administracyjnym czy wojskowym, to winien mieć zagwarantowaną możliwość domagania się rozstrzygnięcia przez sąd powszechny sporu dotyczącego jego praw i wolności gwarantowanych Konstytucją.

Sądy wojskowe sprawują wymiar sprawiedliwości w stosunkowo wąskim zakresie działania (nieistotnym dla problematyki tej sprawy), a sądy administracyjne (art. 184 Konstytucji) poprzez kontrolę działalności administracji publicznej w zakresie określonym w ustawie. Kontrola administracji publicznej przez sądy administracyjne ma charakter kontroli bezpośredniej, nastawionej na ocenę legalności konkretnego, kwestionowanego w skardze działania (bezczywności). Przedmiot, przesłanki i zakres kontroli działalności administracji publicznej przez sądy administracyjne oznaczone są w ustawach zwykłych.

4. Ustawy zwykle precyzują także kategorie spraw, które podlegają rozpoznaniu przez sądy powszechne. Dla wyznaczenia zakresu spraw, którymi zajmują się sądy powszechne (pomijając problematykę spraw karnych) podstawowe znaczenie ma uregulowanie z art. 2 § 1 i 1 kpc. Z tych przepisów wynika, że sądy powszednie rozpoznają sprawy cywilne, a taki charakter mają sprawy na tle sporów ze stosunków z zakresu prawa prywatnego (cywilne, rodzinne, opiekuńcze, pracy), sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz te sprawy, do których przepisy kodeksu postępowania cywilnego stosuje się na mocy ustaw szczególnych. - Przepisy szczególne mogą też przewidywać rozpoznawanie niektórych spraw cywilnych przez inne organy niż sądy powszechne (art. 2 § 3 kpc). Kontrolę pośrednią działania administracji, nastawioną na rozstrzygnięcie sporu wynikającego ze zdarzenia rodzącego skutki w sferze prawa cywilnego, sądy powszechne sprawują z samego założenia i z uwagi na przypisany im zakres zadań. Bezpośrednią kontrolę działania administracji, nastawioną na sformułowanie rozstrzygnięcia stanowiącego wypowiedź o legalności działania podjętego przez administrację w tzw. władczych formach (akty administracyjne) oraz tych niewładczych, które nie są oświadczeniami woli składanymi na podstawie prawa cywilnego, sądy powszechne mogą sprawować tylko na podstawie przepisu szczególnego, a wynika to z art. 1 *in fine* kpc.
5. Nie ma wątpliwości co do tego, że spór na tle przesłanek wygaśnięcia mandatu do wykonywania funkcji burmistrza nie mieści się w szeroko pojmowanej kategorii sporów ze stosunków z zakresu prawa prywatnego w znaczeniu przyjętym wyżej (art. 1 i 2 kpc), bowiem ma swoje źródło w przepisach prawa publicznego. To samo trzeba powiedzieć o sporze na temat legalności zarządzenia zastępczego stwierdzającego wygaśnięcie mandatu burmistrza wydanego przez organ nadzoru nad jednostką samorządu w odniesieniu do tej jednostki i ze skutkami wobec niej i osoby pełniącej funkcję burmistrza. Na taką ocenę nie ma żadnego wpływu to, jaki krąg podmiotów w konkretnym przypadku angażuje się w wymagający rozstrzygnięcia spór.

Na mocy przepisu szczególnego sądy powszechne władne są jednak rozpoznawać tego rodzaju spory w przypadku, o jakim mowa w art. 27 ust. 1 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Przepis ten ma zastosowanie w sytuacji, gdy rada gminy podejmie uchwałę o wygaśnięciu mandatu burmistrza z przyczyn, o których mowa w art. 26 ust. 1 pkt 3 i 4 tej ustawy. Z art. 27 ust. 1 ustawy bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta wynika, że w takiej sytuacji od uchwały rady gminy o wygaśnięciu mandatu burmistrzowi, którego uchwała dotyczy, przysługuje odwołanie do właściwego sądu okręgowego w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia mu uchwały. Przyznanie burmistrzowi uprawnienia do wniesienia odwołania od uchwały rady gminy można wytłumaczyć tym, iż podjęcie uchwały o wygaśnięciu mandatu burmistrza przez

radę gminy stwarza stan konfliktu interesów pomiędzy nim a radą (czy może szerzej - jednostką samorządu). Charakterystycznym jest, że prawo wniesienia odwołania do sądu powszechnego od uchwały rady gminy stwierdzającej wygaśnięcie mandatu burmistrza nie istnieje w przypadkach, gdy uchwała ta podejmowana jest na innej podstawie niż wskazana w pkt 3 i 4 art. 26 ust. 1 ustawy bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Inną kwestią jest natomiast to, czy ze względów systemowych, ustawodawca nie powinien był przewidzieć dla sytuacji, o jakich mowa w pkt 3 i 4 ust. 1 art. 26 tej ustawy uprawnienia burmistrza do złożenia skargi do sądu administracyjnego na uchwałę rady gminy.

Rozpoznanie odwołania burmistrza do sądu powszechnego następuje nie według przepisów o postępowaniu procesowym, stosowanych przez sądy w sprawach cywilnych jako normy ogólne, regulujące kształt i przebieg postępowania w każdym przypadku, do którego nie mają zastosowania przepisy o postępowaniu nieprocesowym, ale przy odpowiednim zastosowaniu art. 60 i art. 61 ustawy z 16 lipca 1998 r. -- Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. 2003, Nr 159, poz. 1547 ze zm.), a zatem norm właściwych dla rozpoznawania protestów wyborczych.

Art. 27 ust. 1 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta ma charakter wyjątku od reguły wynikającej z art. 1 i 2 kpc, a wyjątków w sposób rozszerzający interpretować nie wolno. Nie można zatem przyjmować, że burmistrz, co do którego nie zaistniały przesłanki oznaczone w art. 27 ust. 1 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta, bowiem rada gminy nie podjęła uchwały o wygaśnięciu jego mandatu z przyczyn oznaczonych w art. 26 ust. 1 pkt 3 i 4 tej ustawy, może wnieść odwołanie do sądu powszechnego także na zarządzenie zastępcze wojewody, wydane po podjęciu przez radę gminy uchwały odmawiającej stwierdzenie wygaśnięcia mandatu. Odwołanie takie jest bowiem nie czym innym tylko odwołaniem od zarządzenia zastępczego wojewody, nawet jeśli ostatecznie wywoła te same skutki co uchwała rady gminy stwierdzająca wygaśnięcie mandatu burmistrza.

Nie istnieje taki przepis szczególny, który czyniłby sprawami cywilnymi, sprawy ze sporów o legalność rozstrzygnięć nadzorczych adresowanych, do jednostek samorządu terytorialnego, nawet jeśli dotyczą one praw także innych podmiotów. Kontrola zarządzenia zastępczego wojewody wydanego na podstawie art. 98a ustawy o samorządzie gminnym ma się odbywać przy odpowiednim zastosowaniu art. 98 tej ustawy, a zatem w postępowaniu przed sądem administracyjnym. Trzeba podkreślić, że ma to być tylko odpowiednie stosowanie tej regulacji i wydaje się, że sąd administracyjny może wyklądać ten przepis w takim kierunku, by zagwarantować uprawnienie do udziału w postępowaniu sądowym tym podmiotom, które winy mieć za-

pewnioną drogę ochrony sądowej w związku z wydanym zarządzeniem zastępczym. Potrzeba takiej wykładni może się ujawnić szczególnie wtedy, gdy rada gminy nie zdecyduje się na zaskarżenie adresowanego do niej zarządzenia zastępczego w przedmiocie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu jej burmistrza.

Jak dotąd, ani w doktrynie, ani w orzecznictwie nie został sformułowany pogląd, że podmioty inne niż wymienione w art. 98 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym mogą zaskarżyć do sądu powszechnego akt nadzoru (czy tylko rozstrzygnięcie nadzorcze) nad jednostką samorządu terytorialnego, przy wykorzystaniu podstawy z art. 45 ust. 1, 77 ust. 2 i 177 Konstytucji i z uwagi na to, że sądy administracyjne, tak a nie inaczej wykładając relacje pomiędzy art. 98 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym i art. 50 ust. 1 p.s.a., przyjmują, że te inne podmioty nie są legitymowane do wniesienia skargi wszczynającej postępowanie sądownoadministracyjne.

Zaakceptowanie poglądu Sądu Okręgowego prowadziłoby do takiej sytuacji, że Gmina ... władna byłaby na podstawie art. 98 ust. 3 w zw. z art. 98a ustawy o samorządzie gminnym zaskarżyć zarządzenie zastępcze Wojewody ... z 29 kwietnia 2004 r., do sądu administracyjnego, co zresztą już nastąpiło, a Burmistrz tej Gminy podważałby legalność tego samego zarządzenia Wojewody w postępowaniu przez sądem powszechnym. Cokolwiek by nie powiedzieć na temat domniemania kompetencji w zakresie wymiaru sprawiedliwości na rzecz sądów powszechnych, stan taki jest nie do przyjęcia, z uwagi na niebezpieczeństwo różnej oceny tej samej sprawy przez sądy działające w odrębnych strukturach organizacyjnych wymiaru sprawiedliwości, ale także w kontekście uregulowania z art. 45 ust. 1 Konstytucji przewidującego, że prawo do sądu ma być realizowane przed sądem właściwym.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 386 § 3 kpc w zw. z art. 397 § 2 kpc oraz art. 199 § 1 pkt 1 kpc. Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.

- * W Dzienniku Ustaw Nr 273, poz. 2721 z dnia 27 grudnia 2004 r. został ogłoszony wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2004 r. sygn. akt K25/03 w sprawie wniosku grupy posłów dotyczącego konstytucyjności niektórych przepisów ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 ze zmianami) z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że zakwestionowane przez wnioskodawców przepisy art. 24 ust. 3 - 5 ustawy o partiach politycznych są zgodne z Konstytucją RP.

WYMIANA DOŚWIADCZEŃ Z ZAGRANICĄ

- * W dniu 6 grudnia 2004 r. roboczą wizytę w Państwowej Komisji Wyborczej złożył sędzia Federalnego Trybunału Wyborczego Meksyku J. Orozco.
- * W ramach współdziałania z Europejskim Instytutem na Rzecz Demokracji Przewodniczący i Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej odbyli spotkanie z delegacjami Tadżykistanu (3 grudnia 2004 r.) i Kirgistanu (15 grudnia 2004 r.) poświęcone problematyce wyborczej.
- * Przełożone zostały na język polski:
 - Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy REC(2004)11 dla państw członkowskich dotyczące standardów głosowania elektronicznego. W zaleceniach wskazano m. in., że z uwagi na coraz szersze stosowanie w życiu codziennym nowych technik informacji i komunikacji państwa członkowskie winny wykazać zainteresowanie korzystaniem z tych środków także w prowadzeniu głosowania. Podkreślono jednocześnie, że głosowanie elektroniczne winno respektować wszystkie zasady demokratycznych wyborów i referendum, być wiarygodne i bezpieczne. Celem zapewnienia bazy dla dalszych możliwych działań w tym zakresie Komitet Ministrów postuluje prowadzenie przez państwa członkowskie obserwacji i analiz tej instytucji oraz informowanie o ich wynikach Rady Europy.
 - materiały Międzynarodowego Instytutu Demokracji i Pomocy Wyborczej (IDEA) obejmujące wyniki badań o frekwencji wyborczej w Europie Zachodniej, w tym również aspekt głosowania elektronicznego. Dane zebrane przez IDEA dotyczące frekwencji i uczestnictwa w wyborach obejmują 15 krajów Unii Europejskiej sprzed 2004 r. oraz Malte, Norwegię i Szwajcarię, poczynając od 1945 roku.

W rozdziale dotyczącym frekwencji wyborczej opracowanym przez prof. Pintora stwierdza się, że frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych maleje.

Na tym tle znaczącym tematem stała się dyskusja polityków i organów wyborczych o formach ułatwienia wyborcom głosowania, np. elektronicznie, przez pocztę, internet lub telefon komórkowy. Prowadzone są testy odnośnie rozszerzenia ułatwień w zakre-

sie zdalnego głosowania, zaś w Wielkiej Brytanii i niektórych kantonach Szwajcarii głosowanie elektroniczne zastosowano w praktyce.

W ocenie tych inicjatyw podkreśla się bezpieczeństwo i koszty związane z ich wprowadzeniem. Zwraca się również uwagę na ich efektywność. Np. Richard Rose zauważa, że środki wsparcia frekwencji mogą skutkować innymi problemami podważającymi zaufanie do instytucji wyborczych np. stwarzać możliwość głosowania za całą rodzinę. Trwają także dyskusje czy istnieje związek między rolą mediów, a frekwencją wyborczą. Czy działanie coraz większej liczby stacji telewizyjnych, gazet, stacji radiowych stwarza społeczeństwu możliwości szerszego dostępu i wglądu w wybory i politykę, czy też szeroka aktywność mediów prowadzi do ignorancji polityki i braku zainteresowania wyborami.

- Opracowanie Komisji Wyborczej Wielkiej Brytanii pt. "Dostarczanie demokracji? Przyszłość głosowania przez pocztę". Badania dają podstawę do sformułowania wniosku, że na ogół wyborcy są pozytywnie nastawieni do tej formy głosowania, jednakże nie jest to ocena bez zastrzeżeń i wątpliwości - zwłaszcza co do zagwarantowania zasady pełnej tajności głosowania.